

Mõistlik seltsiline.

Noore rahwalle
õpetlikuks näwiteks ja juhatuseks
seltsilikus elus.

Kirjutanud

P. Jakobson.

Nakweres, 1883.

Trükitud G. Kuhs'i kirjade ja kuluga.

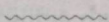
Mõistlik seltsiline.

Noore rahwalle

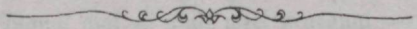
õpetlikuks ajawiiteks ja juhatuseks

seltsilikuks elus.

Kirjutanud

P. Jakobson.

Rakweres, 1883.

Trükitud G. Ruhs'i kirjade ja kuluga.

Zensuri poolest lubatud. Tallinnas, 8. Juunil 1883.

ENSV TA Ft. R. Kreuzwaldi nim.

Kirjandusmuuseumi

Arhiivraamatukogu

1954:1185 v

Üleüldised tähendused seltsiliku elu kohta.

Seltsilikuks eluks nimetakse üleüldist läbikäimist ja koosolemist teiste inimestega, olgu siis mõeraspidude ehk muu kooskäimiste peal, nagu seltsides, teatrites, kontsertides, tantsupidudel ja muial. Peaaegu keegi inimene ei saa ilma läbi, ilma et ta enam ehk vähem seltsilikust elust osa võtaks. Niihamuti kui wanemad last tema nores põlves õpetavad, juhatawad ja temale kas häid ehk halbu kombeid külge kaswatawad, nii teeb jeda täiealise inimese juures seltsilik elu. Üleüldist haridust ja osawust saab ta wast seltsilikus elus. Ehk ta küll koolis agaraste oli õppinud, teadust ja tarkust kogunud, siiski on ta maailma ja seltsiliku elu sisje astudes, eiotja nii wilumata, et ta igast küljest wopsusi saab; ta on nagu kandiline kiwi teiste ümmarguste hulgas. Seärane on noored mehed selles kimbatuses, kunas naisterahwas ju aegsamine seltsiliku elu seadusi tähele paneb ja neid ära õpib.

Ehk küll kindlat seadust selle kohta ette kirjutada ei wõi, sest peaaegu igas majas on enam ehk vähem ise wiis ja pruuk, siiski on ta üleüldiselt kõiges haritud maailmas enamist üks ja seesama. Wanal ajal — osalt weel praegugi — oliwad iseäranis suurtsugu rahwa juures kindlad seaduse wõormid seltsiliku elu kohta ette kirjutatud, mille üleastmine kõwa karistust nõudis. See kessaja jõledus ja hallitanud wõormiseadus on uuema praktiliku aja ja mõistuse eest pakku põgenenud ja seltsiliku eluse on rohken wabadust ja lahkust tulnud. Siiski on weel suur hulk reegliid, mis niid ja ka edespidi haritud seltskonnas tähele

pandud peavad saama ja kellest mööda minnes iga noormees omale kahju teeks ja enese lugupidamist seltsi ees vähendaks. Siäranes maksavad need kohused meesterahwalle naisterahwa wasta, keda kui nõdremat seltskonna liiget seltsilist seadus rohkem kaitsemise alla wõtab, kui meesterahwast. Et mitte teadmata see sugusesse kimbatusesse ei juhtuks, mis läbi terve seltskond ehk mõni üksik pahandud wõiks saada, sellepärast tahab see raamat üks seltsilist juhataja ja nõu andja olla, mille sees noored mehed omale mõnda sõrmenäitust seltsiliku elu kohta leida wõiwad.

Seltsilik elu ja tema tähtsus.

Kui inimene mitu päewa järestikku rasket tööd on teinud ja oma keha ja waimu jõudu selleks tarwitanud, siis ootab ta igatsusega jeda päewa, millal ta jälle lahkest hingata wõib, millal ta oma sõbrade seltsis lõbusat kõnet kuuldes ja ise kõneledes ja nalja tehes istuda saab. Siin wiidab ta oma aega lõbusaste, siin kuuleb ta oma sõbrade käest mõnda õpetliku sõna, siin räägitakse kõik asjad läbi, mis keegi teab ehk kuulnud on. Neil on ka siin ehk mõni ajaleht laua peal, millest nad teineteisele ette loewad ja siis ühe ja teise kirja tüki kohta oma arwamisi awaldawad. See kõik on inimesele kasulik, sest see karastab tema waimu, laiendab tema filmaringi ja teeb teda igapidi osawamaks ja julgemaks kõigis elu juhtumistes, kunas see, kes kodu tua nurgas norutab, iga vähema juhtumise juures nagu peata ümber hulgub ja ei tea, kust küljest asja peale hakata. Tuba see on inimesele kasulik, kui tema sarnastest kooskäimistest mõistliku sõbradega osa wõtab; see on ka seltsilik elu vähemal määdul. Peale selle on aga weel väga palju mitmesugusi juuremaid ja tähtsamaid kooskäimisi, nagu seltsides, kus õpetlikka kõnesi peetakse, lauletakse, teatrit mängitakse j. n. e. Siin wast puutub noor inimene mitmesuguste meestega kokku ja saab ilma elu tundma; talle

näidatakse teatres inimeste halbust, jõledust ja nõdrust, aga ka inimese woorus ja kindlus ja suurus tuuakse talle filmade ette; ta õpib wahet tegema halwa ja hea wahel, ta saab inimesi loomuliku ja kunstliku külje poolt tunda. Suba siin rohkem kui sõbrade seltskonnas, saab ta teaduslikka kõneci kuulda; ilusad laulud aratawad ja rõemustawad teda, ta tunneb ennast nagu paremas maailmas olemat. Kõik on ta ümber nii pühalik ja ilu täis. Noored neiud, kes ta kõrwas, ehk ta eespool istuwad, paistawad nagu inglid olema. Ta on õnis.

Ra tants on noorte meestele ja noorte neiukselle lõbus ajawiide. See on nagu inimese loomuses, et kui ta üli rõõmus on, siis tahaks ta hüpata, sellest siis ka tuleb, et igal rahwal oma rahwuslik tants ehk hüppamise wiis on. Tantsides wõib noormees ennast neiuksle ligistada ja oma kätt tema õrna keha ümber panna, mis ta muido mitte põleks wõinud teha; siin saab ta kofku ja tuttwestab ennast selle neiuksle, kelle järel ta ammu igatsenud. Sellepärast ei wõi seda koguni mitte laita, kui noormees sarnaste pidude peale läheb, kus igapidi auusad ja haritud naisterahwad on; igauks hoidku aga niisuguste seltskondade eest, kus rikutud elukombed walitsewad ja mille seas noormees ainult kahju wõib saada. Mitte kõikidel ei ole nii kindel karakter ehk tahtmise wõim, et ta ennast kõige eest hoida jõuab, mis paha on; teiseks ei ole ühel noorel inimesel, kes alles jeltõiliku elusje astub nii lai filmaring, et talle kõik head ja wead kõhe loomulikult filma paistawad, waid ta käib rohkem oma südame tundmise kui mõistuse järele ja lasseb ennast seeläbi ka pahast meelitada, ilma et ta seda tunneb, et see kõlwatu on, ehk kui ta wiimati sellest aru saab siis on see talle juba nii armas, et ta sellest enam lahutada ei wõi. Sellepärast oleks soowida, et üks noormees omale ühe tubli sõbra leiaks, kes wõimalikult wanem ja targem on ja elus juba mõndagi näinud ja teinud, kes temale tuuks ja juhiks wõiks olla ja teda teiste tublide inimestega ja nende elukombetega tuttwestaks. Siis ei saaks ta mitte mahti halwa

seltskonnaga ümber käja, waid ta õpiks seda enam põlgama ja ennast tema eest hoidma.

Seltsilik elu ei tohi aga ilmasi inimese elus pea-asjaks ega lust ja rõem elu ots-tarbeks saada; sest see nõrgestaks tema töö jõudu ja wiidaks aega. Minult siis kui inimene oma päewa tööjt waba on, võib ta lusti ja rõemuga oma aega wiita ning oma waimu äratada ja karastada.

Korraline ja wiisipäraselt olek seltslikus elus.

Kui selts inimesele üks koht peab olema, kus ta lõbusalt ja rõemjalt oma aega wiita võib, siis waatab ka seltsiliku elu seadus selle peale, et seltsi rahu ja korraline olek kudagi wiisi rikutud ei saaks, mis koosolejad pahandada võiks. Selle eest peab iga seltsis oleja ennast hoidma ja selle üle walwama.

Kui üks noormees ühes haritud seltskonnas hea meelega nähtud ja armastatud liige tahab olla, siis peab ta ise ka selle wääriline olema waimu hariduse kui ka mõistuse ja wälimise oleku poolest, ta peab iga inimesega mõisilikult ümber käima ja talle tõsi awalikult ja sõbralikult lahkusjega wasta tulema, iga inimese wasta, olgu see ka sants, auupakk olema, sest seda nõuab inimlik kohus. Sealjuures peab ta aga ka iga inimest tema wäärtuse järele auustada oskama ja mitte nõudma, et teised teda auustama peatsiwad, sest see just wähendaks tema auustajaid, kuigi ta muido seda wäärt on. Kui keegi teda seltsis pahandab, siis hoidku ta selle eest, et seeläbi terve seltskond pahantatud ei saaks. Kui see nii on juhtunud, et keegi seda ei tea, siis jägu see ka teadmataks. Sest siin ei ole sündis koht, kus seda tajuda ehk seletada võib. On aga keegi nii toores, et ta kedagi inimest awalikult laimab, siis nõuab muidugi inimese auu, et ta ka awalikult ennast kaitseb ja enese eest wastab, siiski peab niisugune wastus mõistlik ja lühikene olema. Tülitsejat ja laimajat ei saa selts enese keskel mitte sallima ega kannatama.

Inimese wälimine olek seltslikus elus.

See on tuttav asi, et inimese film tema waimu hariduse peegel on, temast paistab kõige rutemine inimese waimu elu wälja, temast otsitakse ja leitakse peaaegu kahklemata selgusega inimese sisetist elu ja olu. Rahuline, tõsine ja awalik waate on iga tõeste haritud inimesel, ta nägu on lahke, sõbralik ja awaldab julgust ja kindlust. Niisugused filmad ja niisugune waate leiab ruttu usaldust, kunas häbelikult luurides ehk toores, kartlik waate iga haritud inimesele wasta meelt on. Teisega kõneldes ei pea mitte maha ega kõrwa waatama, waid otjekohe ja awalikult teise filma. Rõne olgu pehme ja tasane, sest kui kõik hakasiwad teineteisega seltskonnas waljuste rääkima, siis tõuseks kõne kõma laada lärmi jarnatseks. Mitmel inimesel on see weider pruuf, et ta teisega kõneldes ifka midagi näpudega toimetada tahab, ta näpib kas oma ehk teise kuue külles ehk kujuk foguni teise kuue nõöbi eest ära. Seda teewad enamiste need mehed, kes on õppinud oma alamatega ja käskjalgadega jedawiisi tegema, aga jeda inetumat pruuki toowad nad siis ka sinna kaasa, kus neid olemas ei ole.

Kõne.

Kes ennast seltsiliku hariduse osaliseks tahab teha, peab kõigepealt selgeste ja puhtaste kõnelema õppima, niisamuti ka oma healt ja kõnewiisi harjutama, mis ju seltsilikus elus väga tähtjas on. Selge ja rikkumata Gesti keel ilma Saksa segaduseta on ju ütlemata ilus kuulda, sest harwaste on kõlawamat keelt, kui Gesti ja ülepea Soome rahwade keeled, jeda peab iga keele ja ilutundja ütlemata. Põlgtuse wäärt on nõndanimetud „peenise“ maa keel, mis mamselid ja untsakad räägimad, kus sõnad käänatud ja wäänatud ja kofku pigistatud saamad et häda kuulda. Rõne olgu loomulik ja wõimalikult puhas Saksa sõnadeist ja kõnekäänudeist, sest neid ei ole jugugi seal tarwis, kus Gesti keelt oskatakse. Sellega ei ole

mitte mõeldud, et teisi keeleši koguni räägitama ei peaks; mõistab keegi mõerast keelt rääkida, see on ju väga hea, siis rääkigu ta seda seal, kus tarmis ehk kus tahab, aga oma ema keelt sellega ära rikkuda ja segada on iga mõistliku Eesti-lasele jälf kuulda. Tahab keegi heaste ja õigeste rääkima õppida, siis lugegu ta palju häid raamatuid, iseäranes juturaamatuid, ja ülepea kaunistkirjandust. Et healt kõlawaks ja kindlaks harjutada, peab kõwaste lugema ja sealjuures kõne-seadusi ja kirjamärkisi (waata „Kirjakirjutaja“) tähele panema. Kõigeenam aga pangu ta tähele, kuida haritud ja õpetud inimesed kõnelewad ja wõtku neid eesmärgiks.

Mitte liig lobisemine ega ka nuiatamine wiisil wait olemine põle seltsis pasfitaw. Kui keegi kõneleb, siis ärgu segatagu tema kõnet wahelerääkimisega, muidu kui selleks kõneleja käest enne luba küsitud saab. Sgaüks hoidku selle eest, et ta kõneledes mitte ühe ehk teise auu külge ei puudu ja feeläbi ligiolejaid ei pahanda. Iksa peab kõne nii walitud saama, et ta selle seltskonnale kõlblif on, milles teda kõneldakse. Paif-sõnad nagu: No, hea küll, ja muidugi, kanade päralt, ja sarnased muud, mis mõnengal iga filmapilk ette tulewad, ei ole mitte ilusad waid naeruwäärt ja tüütawad kuulajaid ära. Kõne olgu ka sedamööda kuida asi, millest räägitakse: on jutt ühest kurblikust tõsijest sündmusest, siis olgu kõnewiis tõsine ja rahuline; on aga asi naljakas ja lustiline, siis peab ka kõne elawam, heal waljum ja kõlawam olema, muidu läheb kõne mõjudus kaduma. Ka seda õpib inimene väga hästi ära, kui ta osawaid kõnelejaid tähele paneb ja nendega seltsistab.

Keha seis.

Sga inimene, kes hariduse järjele on jõudnud, teab muidugi, kudawiisi ta teiste seas seisma, istuma ehk ennast liigutama peab; sest seda õpetab talle juba tema mõistus. Ka teega ei taheta muud iseäralikku wormi ette kirjutada kui seda,

mis targa inimese mõistus heaks harwab. Mõistlik mees ei saa iialgi käies oma keha wäänama ega käänama, waid ta käik on loomulik, kindel ja kerge; ta käed ei löö mitte tahti, kui ta käib, waid nad ripuwad üsna wabalt ja teadmata ta kõrwas, ilma et nad sellegi pärast nagu külge siutud oleksiwad. Seltsis, ißeäranes seal, kus naisterahwaid on, ei saa ta istudes mitte oma keha ega jalgu kiigutama, käed selja taga ehk puuſas mööda tuba marſima ega iga temale meelepärast sõna üle peaga nikutama. Ta ei saa oma jalgu istudes mitte liig laiale ajama, wälja wenitama ega neid teineteise peale panema, mis ta haritud seltskonnas mitte paſiilik ei ole. Ta laſeb oma käsi wabalt põlwele peal ſeista ja ei topi neid mitte tasku-tesse ega kuue wahale.

Siiski kõik ſee, mis ülemal tähendatud, maksab ainult üleüldſetes ſeltskondades kas tantſu ehk muu pidude peal; sõbrade ſeltsis ei saa keegi wormi tähele panema ega selle järele ennast pidama, ſeal on igal ühel oma waba tahtmine, kuida ta olla tahab ja keegi ei saa selle üle pahandama.

R i i e.

Riide üle on wähe ütelda. See on igaihe enese aſi, mis karwalist ehk mis moodi riidet keegi kanda ſoowib. On ſellegil jõudu, et ta peenikeſt kallist riidet kanda wõib, kellel peaks midagi selle wasta olema; niisama wähe ſaab jeda halwemaks peetama, kellel jämedam riie ſeljas on, kui ſee aga muidu puhas ja wiisakas on. On kuſkil ſeltskonnas ſeaduſeks tehtud, et kõik pidulised muſtas riides ja walge kinnas-tega peawad olema, ſiis peab ſee, kes ſinna läheb, niisamuti tegema, muidu rikuks ta ſeltsilikkude ſeaduſt. Peſu peab noorel mehel igatahes puhas ümber olema, ſee on eſimene tingimine, mis järele teda taſſeeritakse. Mitte harwa ei käi inimese wäljamine muſtus tema ſüſemise muſtuslega käſi käes. Heaste ja puhtaste riides käia, ei ole mitte laidu wäärt; harwab aga

keegi seda, et ainult riie teda meheks teeb, see on efsinud; uhke ja peene riiete sees wõib niihästi hea kui ka kõlwatu inimene olla.

Sisseminek ühte seltskonda.

Rui noormees kuhugille juuremasse feltfi, kus peale kümme inimefe on, astub, kumrardab ta fisse astudes auupakklikult kõige seltskonna ees, aga mitte liig fügawalt; selle peale teretab ta maja perenaift ja peremeest fiis oma sõbru, kes seal juhtub olema ja istub temale näidatud iftme peale maha. Rui teistel midagi kõnet kõsil on, fiis ei pea neid selles mitte segama, waid efiteks asjaga tuttwaks tegema, fiis wafst kaaja kõnelema. Wõeras keeles, keda terwe seltskond mitte ei mõista, ei fünni kõnelda, niifama wähe on paffitam teifele midagi kõrwa fisse rääkida. Rui keegi kellegi wõeraga ühte seltskonda läheb, fiis tuttwustab ta seda wõerast oma sõbradega; on aga wõeras keegi tähtjas mees, fiis paneb ta teda kõige koosolejatele ette. Ürgu mingu keegi liig wara, see on, enne kutsutud aega, ega jäegu ka liig hiljaks; pifut peale kutfumife aega minna, on enamiste ifka pruugitam.

Suuremates ja rohkem haritud seltskondades on enamiste pruugitam, et piduline, kui ta ära läheb, ainult sellega jumalaga jätab, kellega ta kõigewiimalt kõneles; ka piduandjatega ei jäta ta jumalaga waid läheb tafafeste ja ilma tähelepanemata ära. On aga koosolejaid wähe, fiis ei fünni mitte sedawiifi teha. Ülepea ei saa meie Gesti pidudel, nimelt kodustel pidudel, küll wift millasgi sedawiifi tehtama, waid igaiüks jätab kõigepealt piduandjatega kui ka oma sõbradega jumalaga, ja seda pruuki peetakfe juba nagu feadufeks Gesti rahwa juures ning loetakfe efiimeft, liiategi seal, kus seda ei tunta, tänamata wõi harimata teuks. — Teretades ehk jumalaga jättes tõustakfe iftme pealt ülesje.

Käimise peal.

Teed wõi uulitsat mööda käies, on üleüldiselt pruugitaw, et wastutulijaid sõbru ja tuttawaid teretatakse, kas käe andmisega, ehk ainult mütsi kergitamisega. Naisterahwaid ja ülepea kõrgemaist seisusest inimest teretates, jäetakse peakate fennikaua peast ära, kui inime möödas on. Kummardamine teretamise juures olgu kerge ja auupakk, aga mitte järsku, misjuures ka teretus wälja räägitakse. Kõrgemaist seisusest inimesi teretates jääb sõna „tere“ koguni wälja ütlemata, waid kummardatakse ainult pea-katte ära wõtmisega. Mitu korda lühikese aja sees wasta tules ei sünni mitte teretada, juhtub aga see paar ehk kolm korda päewas, siis wõib ikka juba teretada. Teretamine sündigu kõigewähemalt kolme jammu pealt. Kui meil kujukil kitsa koha peal üks inimene wasta tuleb, kellele meil auu wõlgu on, siis jääme meie fenniks seisma, kui see mööda on läinud. On meil naisterahwaga ühes koos treppisi mööda käia, siis laseme alla minnes naisterahwast eel minna, aga ülesse minnes peab meesterahwas eel minema.

Sööma laua juures.

On meid sööma lauda kutsutud, siis peame meie seal istet wõtma, kuhu meile näidatakse ja mitte enne maha istuma, ega sööma hakama, kui wanemad inimesed ehk naisterahwad seda teinud on. Kui rooga ümber kantakse, siis ei pea seal juures mitte wäga kaua sorima ega üht ja teist tükki kahwliga külge pistma. Kui road ligidal istuwast naisterahwast kaugel seisawad, siis on meesterahwa kohus neid temale kätte ulatada ja ise siis wast ette wõtta, kui naisterahwad wõtnud on. Puudub nuga, kahwel, ehk muu söömise riist laua juures, siis tuleb seda teenijate ehk toimetaja käest tasakeste küsida.

On midagi iseäralikku kallimat rooga vähemal mõedul laua peal, siis ei pea seda mitte palju ette wõtma, nii et

wiimsed ilma jäewad. Sööja ärgu olgu mitte liig ahne ega rutuline oma söömisega, mis wälja näitaks, nagu oleks ta nälgas. Liha tüffi ärgu leikagu ta mitte korraga juutäie juurustesse tüffidesse ega nüsiugu nuaga mitte nii kõwaste, et laud wabiseb, waid püüdku jeda taja ühe lõikamisega ära teha. Kui talle üht puhast taldrekut pakutakse, siis ärgu seisku ta selle wasta, kuigi esimene tall puhas on.

Kui meid tellitakse teiste wõderastelle roogasi ette panema, siis sündigu see ettewaatlikult ja osawalt, et sellest midagi maha ei pilla ega seeläbi teiste riideid ei riku. On sealjuures midagi lõikamist, siis ei pea jeda mitte oma nua ega kahwliga tegema, waid selleks teisi tuua lastma.

Ka kõneleda ja nalja teha wõib laua juures aga mitte täie juuga. Et roogasi kiidetakse wõi nende üle räägitakse, ei ole mitte just iga piduandja meelepärast, kus aga teatakse, et see teda meelitab, siis wõib jeda teha. Sõbrade ja tutawate seas wõib wabalt süia ja juua, nalja teha, klaasi kofku liia ja teineteise terwiseks juua; siiski aga ei sünni üht meest kõrgemast elu-seisusest kutsuda enesega klaasa kofku lööma. Pisemates seltskondades, kus peremees kõik ära näha wõib, ei pea meie märkida lastma, et üks ehk teine roog meile ei maitse, see teeks temale meelegaigust.

On meil enestel wõerad, siis peame meie nende aega igapidi lõbusaks püüdma teha. Iga tulija wõderalle peame meie lahkusega wasta minema ja teda riidest lahti paluma wõtta, niisamuti ka istet pakkuma. Lundmata wõeraid peab seltsile ette panema ning sealjuures tema seisust ja nime tähendamata. Piduandja peab igatahes ja igaühe wasta sõbralik, lahke ja auupakklik olema ja enesest wälja näitama, et ta oma wõeraid auustab ja neist lugu peab. Wõistlik peremees ei saa millagi oma söökisi ega jookisi kiitma ega ise enesest kiituse wiisil kõnelema. Niisamuti ei saa ta oma wõeraid üleliiga sööma ehk jooma fundmuslega waewama. Laua juure istudes wõtab ta ikka wiimase platsi ja ei tõuse enne ülesse

kui kõik sõõnud on ja keegi tähtsam ehk wanem inimene selleks märku on annud. Kui teda miski asi on pahandanud, siis püüdku ta seda nii warjata, et keegi seda ei märgi, muudu rikuks see ka piduliste rahu. Kui wõerad teineford kauemaks jäewad, kui tema oleks joominud, siis hoidku ta ennast selle eest, et ta seda kudagi wiisi ei awalda, waid näidaku, et nende sealolemine temale ikka rõemu teeb. Ära minnes saatku ta neid uksest wälja ja tänagu neid tulemise eest.

Üksikud wõerus-käigud iseäranes suuremate juure.

Suuremate juure minnes on see pruuk, et teenija läbi oma tulemist ütelda lasta, ehk kõigewähemast enne ukse peale koputada, kui tuppja astuda. Enne seda peab eestuas ülikuu seljast ära wõtma, niijamuti ka ülikingad, kui neid on. Sisje astudes, kui seal wõeraid on, tuleb kõiki üleüldsest ühe mõnusa kummardamisega teretada, siis wast pere- wõi maja isсандalle ja emandalle lähemalle astuda ja neid iseäranes teretada. Kuas ei passi mitte uudishimulijelt ega inestujega ümber wahtida ega üht ja teist asja, nagu raamatuid, käega katsuda ja sorima hakata. Üksikuid wõeruskäiku ehk wiisitisi, nagu neid wõeras keeles nimetakse, tehakse jäult siis, kui kellegil midagi tähtsat elu juhtumist ette on tulnud. Kurblikus juhtumises minnakse oma kaastundmust ja kahetsust awaldama, sealjuures on must riie passilik. Rõemulikkudel aegadel minnakse rõemu tundmist ja õnne joomi awaldama.

Kui meil mõne kõrgema inimesega tegemist on, peab meie olek tõsine ja auupaalik aga mitte roomaw olema. Rõneledes peab igaford temale sõna andma, teda mitte oma sõbraks nimetama, kuigi ta seda nähtawalt oleks. Seda peame kõigepealt tähele panema, mis waimulaps keegi on ja sedamoodi ennast ja oma kõnet seadma. On ta wabameeeline, siis wõime meie temaga ka wabamalt kõneleda, on ta aga üks mees, kes

wormlikku olekut armastab, siis peab tema wasta ka wormlik olema.

Ka ei ole passilik suuremate juurde kauaks ajaks jäeda, kui nad seda ise ei soowi. Nii kaua, kui meile seal istet ei pakuta, ei pea meie mitte istuma, alles teistkorda pakkumise peale võime meie seda teha.

Tuast wäja tulles ei pea meie suurematele mitte selga pöörama, waid poolikult tema poole pöörnud peame meie ukse lähedalle püüdma ja ikka silmad tema poole hoidma. On meil aga suurteist tubadest läbi minna, siis ei saa seda tähele pandud.

Piibu põletamine.

Piibu wõi figari põletamise kohta oleks ka mõni sõna ütelda. Mitte sellest küll, et tubaka suitsutamise noorte inimestele kahjulik on, ta on ka mitmes paigas, iseäranes naisterahwade seas, näutu tegu. Kui tihti süski wõib näha, keda mõnikord noormees oma armsamaga kõneleb ja sealjuures nagu korstnast suitsu wälja ajab, nii et naisterahwas läkatama hakkab. Weel suurem ülekohus on seal suitsutada, kus tundmata naisterahwad koos on. Kui keegi süski suitsutada tahab, siis mingi ta kuhugille teise tuppa, ehk kui ta arwab et naisterahwad, kes ta ligi on, seda pahaks ei pane, siis küsige ta selleks enne luba.

Sõbrus.

Sõbrus on üks kuldne side, mis inimese südameid truuduses ja armastuses kokkusiub ja koos hoiab. Mitte igapähe sõbrus ei ole tõsine sõbrus, waid paljalt wäljaspooline, mõne era-kasu pärast ülesse ehitatud worm. Süski igatses iga hea inimene tõsi sõbruse järele, ilma milleta tall igaw elada on. Tõsine sõbrus on tõeste palju wäärt, kui keegi selle õnne

osaliseks on saanud, omale üht sarnast sõbra leida, kelle sõbruses ta õnnelik mõib olla. Sellepärast olgu igaiüks ettevaatlik sõbruse tegemises ja ärgu korjagu eneselle mitte palju niisugusi sõbru, kellest talle wiimati kurwastust ja meelepaha saab ja wiimaks kahetseb, et ta neid oma sõbraks on nimetanud. On aga keegi üht sõbra leidnud ja teda igapidi äratunud, et see tema usalduse ja sõbruse wäärt on, siis pidagu ta oma sõbrast ka lugu ja püüdku igapidi teha, mis nende sõbrust kindlamaks ja tugewamaks teeb. Igal kohal ja iga juhtumise juures näitaku ta wälja, et ta oma sõbrast lugu peab ja teda armastab. On kellegil noorel mehel see õnn, ühe naisterahwaga tõsiüks sõbraks saada, siis pidagu ta seda sõbrust kui üheks taewa saatuseks. Naisterahwa sõbruses peab veel õrnem ja ettevaatlikum olema, sest et iga wähem nähtawus, millest ta oma sõbra kõwerust ära tunneb, teda kohutab. Seda mõib ju harmata, kui wäga see ühe õiglase naisterahwa südanthaarab, kui ta oma saladusi ühe ustawa sõbrale on avaldanud ja ometigi peab nägema, et ta nendega kergel meelel on ümber käinud. Selle pärast on tarwis oma sõbra enne läbi ja läbi tunda, kui temale kõik oma südame pealt usaldada mõib.

Sõbruseks on ühesugused elutingimised tarwis. Kõige õnnelikum on seal sõbrus, kus sõbrad ühemeelsed, ühe hariduse järje peal, ja ühe seisuse sees on; peale selle on weel jõu ja wara peale waadata, mis ka enam ehk wähem ühesugune peab olema. Alma nende tingimisteta on sõbrus harwa õnnelik. Siiski tuleb tihti ette, et ka seal tõsist sõbrust leitakse, kus kõik wälimised tingimised hoopis teised on, kui aga mõtlemise wiis ja karakter üks on, ehk kui ühe waimu hariduse järg teise seisust ja rikkust ära tajandab.

„Sina“ ja „teie“.

Haritud rahwa juures on üleüldne pruuk teineteisele teie ütelda; sina on ainult sõbrade keskes pruugitaw. Kus

rahwal see üleüldine wiis on, igaihele sina ütelda, nagu meie seda talurahwa juures näeme, siis ei ole ka midagi iseäralikku seal juures mõelda, sest et igaiks sellega harjunud ja rahul on.

Sfeäranes on sõna „sina“ Slaami jugu rahwaste juures auu sees. Kui selle raamatu kirjutaja Türgi sõja ajal Bulgarlaste seas elas, ei saanud ta kuskil kuulda, et seal teineteist teie kutsuti, ka linnades mitte; ainult need, kes üleüldsest Europa haridusest oja oliwad wõtnud ehk teadsiwad, et meie pool sedawiisi kutsutakse, hüidsiwad teie.

Et aga see siin mitte nõnda ei ole, siis peab seda igaiks auu alandamiseks, kui talle keegi wõeras sina ütleb. Rahwa pruuki ei saa ega wõi keegi pahaks panna, kui ta iseenejest mitte kahjulik ega paha ei ole, waid igaiks, kes mitte wasta wett ujuda ei taha, peab ennast jelle alla heitma. Niisamuti peame meie ka sõna teie, kus tema pruugitaw on, auu sees pidama ja teda eneste keskel elada lastma. Olgu tema siis peale nagu wahe seinaks wõi tundemärgiks sõbra ja wõera wahel.

Salata ei wõi seda mitte, et sina ütlemisega ka üheskoos wabam ja lausaliisem olek kahe inimese wahele tuleb ja tagasihoidlus enam ära kaub, see sõna annab nagu woli lihtlabasemalt ja wennalikkumalt ümber käia. Sellepärast ei ole mitte soowida, et enneaegselt sinasõbrust tehakse, enne kui ta ise weel niikaugele küpjenud pole ja iseenejest juba seda sõna ette ei too. Kui see liig lühikeses sõbruses ehk enneaegselt on sündinud, ei taha sina ütlemine mitte heaste passida ja teie tuleb weel kaua aega ifka rääkides ette.

Noorte meeste ja neiude wahel wõib ka küll sinasõbrust olla, ilma et see patt oleks, kui see sõbrust aga õiglane on. Teine asi on siis, kui keegi mees jelle läbi neiut ainult meelitada tahab ja teda seeläbi kergemine oma wõrku harwab saawat. Aga meie loodame, et iga mõistlik naisterahwas niijugust rebase tempu ära tunneb ja ennast sarnatse sõbra eest eemale hoiab.

Suuandmine.

Suuandmine on iga rahwa juures ühetäsa leida. Mill ajal see pruuk kõigeesiteks rahwa jekka on tulnud, ei teata mitte. Niipalju on teada, et see juba väga wanal ajal rahwa juures pruugitaw oli, wist on teda juba inimese suu simele hälli juures pruugitud. Gestlased hüüawad teda ka muisuks, see tuleb muisutamisest. Suuandmisel on küll mitme sugused tähendused ja suud antakse mitme sugustel juhtumistel, nagu jumalaga jätmisel, jälle nägemisel, wanemad õnnistawad oma lapsi suuandmisega j. n. e. Alga kõige tähtsam kõikidest on see muisu, mis peig oma pruudile ehk armastaja oma armastawa neiule annab, üksi need wõiksid kui suuandmine maksta; teised on kõik külmad ja kumbe pärast suuandmised. Isäranes on meesterahwade suuandmine teineteisele koguni ühi temp. Naisterahwade, kui õrna tuifeste wahel, wõib eda ikka weel wabandada, liiategi kui nad noored on. Ülepea iga suuandmine, kus jeda mitte armastus ega siemine tund ei nõua tegema, jäetagu parem maha. See asjata wiis, et lapsi kui ka juba pool kaswanud inimesi sunnitakse wana witehelle ja taatidelle kae peale suud andma, on ka laidu wäärt. Kui me' juba selle peale mõtleme, kui õrnas lapse juu ühe musta töötegewa kaele peab suud andma, siis puudub see meie õrnema tundmuise külge. Patji andmine on palju ilusam pruuk; jeda wõiwad wanemad lapselc ikkagi õpetada. —

Suud antakse mitmesse kohta, nagu otja ette, pale peale, kae peale; siiski armastajad annawad kõigeennemine juu peale. Kuda jarnane muisu maitseb ehk mis tundmuist ta armastajate südames äratub, teab enamiste iga lugija ise, kes jeda on pruukinud, sellepärast ei maksa jeda seletada püüda, mis ka õige raske töö oleks.

Üks Gestti laulik ütleb, et suuandmine on siid, mis-mööda armastus armastujele läheb. Tall wõib õigus olla.

Nga kui juba enne juuandmist armastus oli, kus peal ta siis teineteisele läks? Bist oli üks nägemata salafild olemas, mis filmast filma wiis.

Armastus.

Mitmed mõttetargad on püüdnud armastuse hallikat üles leida ja tema olu seletada, üks üht wiisi, teine teist wiisi. Luulelikult ja teaduslikult on temast räägitud ja kirjutatud. Ka meie tahame tema sügavusesse ühe filmawaate saata.

Armastus on üks imelik asi, ta tuleb nagu waras salamahti, ilma, et meie seda märkame, on ta meie südames; ta on nagu koit, mis idas kuumendades tõuseb, kunni wiimaks päike loitma hakkab ja merd ja maad, metsi ja mägesi walgustab ja soendab.

Inimesel on tema armastuses ta maailm, ta taewas, ta paleus; sest kui ta seda kautas, kelles talle kõik need ühendatud olivad, siis on talle ilm nagu tühjaks jäenud, midagi asi ei maksa temale seal sees ega anna temale seda tagasi, mis ta oma armsama läbi kautas; ka tulewa elu lootus ei wõi teda trööstida, kui tall ülepea seda nõdrust olemas on.

Armastus ja kannatus käiwad käsi käes, sest niipea, kui keegi armastuses vähemat kahju on saanud, peab seda valu ja ahastus tajuma; teisiti ei ole see ialgi.

Armastus on täis tundmust, helbust ja ta ei wäsi ialgi ära head tegemast. Armastus on ka truu; sest kui ta seda mitte ei oleks, siis häwitaks ta jeeläbi ise ennast.

Armastajal inimesel on nagu terve loodus armastust täis, igal pool lehkab talle armastus wasta. Iga tuule tuhinas, iga linnu laulus kuuleb ta armastuse heali. Sill lõhnab armastust, hallik wulistab armastust, päike on nagu põhjatu looduse süda, kust armastus wälja woolab. Talle on see paik armas, kus tema armastatud wiibis. Iga asi,

olgu see ka kõigewähem, on talle armas, mis ta oma armastatud käest sai.

Armastus annab kõik andeks, niikaua, kui ta teab, et see, keda armastatakse, truu on. Iika on ta rõemus ja lahke, aga ka kergeste ärritaw. Ta on julge ja tugew ning ei karda mingijugust hädaohtu, kui tall seda kaitsta tuleb, mis ta armastab.

Armastus teritab inimese wainu, teeb teda targaks ja annab talle head nõu häda ajal, ta annab inimesele kannatust ja lootust. Armastus ei tunne midagi waheseina ega seisust, kõik julab tema sisse üheks oluseks kofku.

Rahetsemise wäärt on see inimene, kes armastust ei tunne, temal läheb see õnnis tundmine kaduma, mis looja inimese juole kui üht taewalikku õnne-andi on kinkinud; Kes maapeal oma õnne on maitšenud, on targaste teinud.

Armastus ei ole aga mitte üks paha asi, mis inimest rikub, ehk hukka saadab, waid tõsine armastus on ise woorus ja on tihhi inimese kaitse-ingel tema hukatuse astme peal.

Wisläbi saab armastus äratatud ja alal hoitud?

Wälimine ilu on esimene armastuse ärataja, seda ei wõi jalata, aga et ta armastust jäedawalt enese külles hoiab, kus mitte teised omandused seda ei täienda, ehk kas ta igal kohal kõhe esimise wõidu saab, see on küsimine, mis wäga kahtlast wastust ootab. Kui tihti on pidanud mõni aima ilus neiu ja jumekas noormees pahameelega ja kahetsedes nägema, kuida teised, kellel seda andi mitte polnud, ennemine teed armastusele leidfiwad, kui nemad. Wälimine ilu jääb külmaks maaliks, kui temal sifemist ilu ei ole, mis teda elawaks ja külgetõmbawaks teeb. Sifemine ilu on aga waimurikkus, mille läbi ifegi inetu inime teineford armastust äratada wõib, kus mõte,

meel ja waim ühine on. Riisugune armastus (Greeka mõtte-
targa Plato järele platonia armastus) on weel kestavam, ehk
küll wähem põlawam, kui see, mis wälimises ilus oma süti-
tuse materialial leidis.

On aga sifemine ja wälimine ilu endid ühes inimeses
ühendanud, see wõib julge olla, et ta igal pool wõidab. Aga
kui tall sifemiist ilu on, mille sekka ka mõistust arvata tuleb,
siis ei saa ta selle peale mitte uhke olema, ega üksi sellepärast
südameid wõita püüdma, et ta ennaist nendega suurendada ehk
hoobelda wõib. Ta saab ettewaatlik olema, et ta mõne mõtle-
mata teuga ega sõnaga lootust tulewase ühenduse peale ei
anna, kus see mitte sündida ei wõi. Mõnel kerglase meelega
noorel mehel on see wiis, et ta iga noore neiule, kes tema
meele järele on, lootust ja kahtlast mõtet püiab äratada, et
feeläbi neiu teda enam usaldaks ja armastama hakkaks.
Pärast saab ta seda tunda, et keegi tema juttu ei usu ja
temaist lugu ei pea.

Suuremal jäul on see ikka nii, et ühesuguse loomusega
inimeste wahel armastus kõigerutemine aset leiab. Mõistlik
mees on mõistliku neiu meele järele, kunas halp ja kerglane
oma wäärilise tüdrukuga juures enam kiitust leiab. Aga et üks
seesugune naisterahwas ise eneses wähe kaaluda ja takseerida
mõistab, siis mõtleb ja teeb, osalt ka tunnebgi nii, kuida teised
tema eel teewad; talle on see halp küll rohkem meelt mööda,
aga siiski auustab ta omas südames enam mõistlikku meest,
ta on ometigi õnnelik, kui see temaga kõneleb ehk mõnda
tähelepanemist teiste ees awaldab, — juba sellepärast, et teised
temaist enam lugu peawad.

Auustamiselt ja lugupidamiselt armastusele on aga
weike samm waja. Sellepärast peab üks noormees alati selle
peale waatama, et ta neiude silmas igapidi auustust, mehist
meelt ja meele kindlust ülesse näitab; aga teiselt poolt peab
ta lahke, sõbralik ja tundlik olema, woorust ja auusaid elu-
kombeid auustama ega mitte kriitikaliku terawusega nende

wigasi ega puudusi hukka mõistma, ega ka mitte pilkslik olema, sest pilkaja inimese eest kardab ennast igauks, sedarohkem üks õrna tundmusjega naisterahwas. Mitte liig alandlik, liig weike ega wäeti ei tohi ta oma armsa filmas paista; wahwust ja mehelikkü olekut armastab iga neiu oma armsama juures, sest mehes otsib naisterahwas oma tuge ja kaitsejat. Kui tema seda mitte ei arwa leidwat, kui mees niisama nõder ehk weel nõderem on, kui tema, siis ei ole tall ka julgust tema kõrwa astuda, et temaga elu wõitlusesse minna.

Mitte ikka ega igaford ei juhtu see nõnda, et noormees ja neiu, kes teineteist armastawad, paari lähewad, waid tihti hakkab armastuse tuli seal põlema, kus mitme põhjuste pärast wõimalik ei ole teineteisele minna; sest armastus ei küsi ju selle järele, kas ta õigel ajal wõi õiges kohas ennast pesitab; ta tuleb, on, ja keegi ei wõi teda keelda. Niisugust armastust ära salata ja katki kiskuda, on muidugi südamesse walus. Aga nagu inimese hingeeluga juba lugu on, et uued tundmused wanu tagasi suruwad ja iga elaw mõtte-kujutus ennast aega mööda surnuks pildiks muudab, ehk ta küll inimese hinge sisse jäädawalt jääb. Ta tuli kustub ära, kus ta enam uut põlemise materialit ei saa, ehk kui ühe teise armastus esimest ära on wõitnud. Siiski wõib endine armastus kaua aja pärast äratatud saada ja needsamad tundmused, mis ta sell ajal tundis, kui ta armastas, wõiwad jälle tema sees aset leida. Rõigeennemine sünnib see äratus laulu läbi. Näituseks, kui keegi noormees kaua aja eest üht neiu armastas, kes talle üht armast laulu ette laulis ehk mängis ja kui ta seda laulu kuskil kuuleb laulwat, siis ei wõi ta wist külmalt oma endise armastuse peale tagasi mõtelda; seal tulewad talle jälle kõit need ajad elawalt meele, kus talle see laul fõrd nii sügawasse südamesse tungis; ta soowiks seda aega weel fõrd tagasi. — Esimese armastuse aeg on ikka kõige õndsam aeg, see ei lähe mitte elu ajal meelest ära, kuigi see armastus mitte ühendusele ei wiinud. Ega muidu suur Saksa laulik Schiller omas kiriku kella laulus ütles:

Kui igaweste haljendama

Zäeks esimese armu aeg!

Uga igawene ei ole ilmas midagi, kõik on muudetaw. Wana langeb, uus tõuseb ja alaline suremine ja sündimine on terwes looduses näha ja see looduse wahetus wõi metamorfose, mille seas ka inimene on, kestab igaweste.

Mõni sõna noorte neiuksesse õpetuseks.

Kui ühel neiuil see õnn on, ühest noorest mehest armastatud saada, kes tema meele järele on ja kellega ta ehk ka kord ühendusele minna sooviks, siis peab ta muudugi püüdma teha, kudawiiši ta auustaja temast enam ja enam hakkaks lugu pidama, ja teda armastama. Siin peab neiu seda teed otsima, mille peal ta oma noore sõbrale kõigerutemine wasta wõib tulla. Selleks peab ta aga enne seda noort meest tundma õppima ja teadma, mis waimu omandused temal on. Iga diglane mees armastab tõsist, otsekohest ja lausalist olekut ühe neiu juures; ka tundlik süda ja neiuulik tagasihoidlus on külgetõmbaw wägi noore mehele. Neiu ei tohi uialgi oma neitsilikku auu silmast lasta, olgu ta rikas ehk waene, kõrge ehk madalast seisusest. See tema neiuulik auu on ju tema tulewik, tema elu ja see peab ka kuningagi ees maksma. Kui keegi naisterahwas niisugusesse seltskonda juhtub, kus sõna ehk teuga tema auu külge puudutakse, siis teeb ta seda targaste, kui ta niisugusest kohast tasakeste ära läheb, muidu wõiksidwad teised arwata, et ta nende mõtete ja tegudega rahul on. Ta peab iseenesest lugu pidama, ilma aga, et ta enesest enam arwab kui teistest. Ta ei pea mitte üksi seda auustama ja selle ees ennaist wiisakaste ülesse pidama, keda ta armastab ehk kes temale juba truudust on lubanud, waid ka kõikide teiste wastu peab ta tähelepanewlik ja lahke olema, selle läbi teeb ta ennast ka oma peiu juures armsamaks; sest kes ei kuuleks mitte hea

meelega, kui tema pruuti kiidetakse. Tark tütarlaps saab ka jälle ümberkäimises teistega ettevaatlik olema, et ta nõndanimetud armukadedust oma peiu juures ei ärrita ega võeriti juttusi oma peale tulla ei lasse, mis temale kahju teha võiksid. Ta ei saa oma peiut mitte ninapidi wedama ega sellest rõemu tundma, kui ta teda millgi kombel petnud on. Weiksed nalja kelmistükid, nagu jeda armastajate wahel tihti ette tuleb, ei ole küll mitte nii wäga laita, kui jeda armastatakse, sest need toowad igapäewase igawusesse ja ühetoonilise elule lahutust ja nalja, aga need peawad ikka nii walitud saama, et nad liiale ei lähe ega nalja asemel pahandust ei too.

Kui neiu oma peiu käest midagi heategu ehk kingitust on saanud, siis ei pea ta mitte ennast seal juures nii wälja näitama, nagu oleks see üsna õigus, et talle jeda tehakse ja nagu peaks see just nõnda sündima, waid ta peaks jeda wasta wõtma, nagu ootamata rõemu, peab tänulik olema, siis on andja oma ande juures õnnelik; muidu võiks ta arwata, et see mitte wasta wõtja meele pärast ei olnud.

Kui mõnikord juhtub, et neiu oma auustajat kuidagi wiisi pahandab, mispärast wiimane mõneks ajaks nagu wõeraks jääb ehk ennast eemale hoiab — siis ärgu kartku ta weel mitte maha jätmist, kui asi iseenesest mitte just nii suur ei ole, mis jeda tõeste nõuab. Kui peiu teda armastab, siis ei jätta ta onta tuikest mitte wähesse asja pärast maha, waid tihti näitab ta oma tagasihoidlikku olekut ainult selle pärast, et seega kas neiu pahandawat tegu trahwida, ehk tema südant tulewase kofkujuhturnisele wastawõtlikumaks teha. Tõsine armastus aga ei jalli ka niifugusi kunstlikka põiklemisi, waid iga wähem juhtumine armastajate wahel saab sealsamas andeks palutud ja heameelega andeks antud. Kui aga siiski mõni peig oma armukest mõne wäheha juhtumise pärast maha jätab, siis ei ole tüdrukul mingifugust põhjust selle üle nii wäga kurwastada ega jeda kahetseda; siis on ju talle selge, et see mees teda mitte ei armastanud ja seeläbi nende tulewane elu ka mitte

just õnnelik ei oleks võinud olla. Siiski ei või ka seda mitte salata, et muud elu-tingimisi on, mis jellel lool kahetsust sünnitada võivad. Ehk küll armastus iseeneses tugew on, siiski on muud tingimisi elus tarwis, mis teda õnnelikuks teewad. Uuemat ajal, kus inimesed enam praktilikult kui paleuslikult elawad, võib peaaegu ütelda, et armastus enamiste elu-tingimistega käsi käes käib; arwa ja mõningate erawainuga inimeste juures on see teifiti. See ei ole ka just mitte laita, sest mõistus peab inimesel ikka tema südame tundmiste walitsejaks jääma, ehk see küll ka mõnes tükis raske on.

On ühel neil midagi sõbra ehk sõbranat, siis ärgu usaldagu ta oma armastuse saladust mitte enne jellele, kui ta sõbra ustavust ja truudust on ära tunnud; sest tihti jääb teine neiu teise õnne üle kadedaks, ja selles kadeduses juhtub siis ka mõni sõna sellest, mis ta oma sõbrana käest kuulnud, ilma kätte lendama. Seärane on seda siis kõigerohkem karta, kui ta sõbrana seda meest niisamuti armastab kui ta ise. On aga ka niisugusi inimesi, kes ka siis oma sõbrale truuwiks jäewad, kui nad ka wihameheks on saanud. See on ka täieste inimlik ja õige; sest see põle mitte üksi sõbruse waid ka auuasi. Palju on aga neid, kes ainult niikaua truuwid on, kui nende sõbrus kestab; puhub aga mõnda tüli tuult sinna wahela, siis saawad kõik saladused endise sõbra laimuseks pruugitud. Niisugused inimesed ei ole kellegi sõbruse wäärt, weelwähem võib neile midagi usaldada.

Armastuse laulud.

Neiu.

Neiu, sinu armu-palwe
Lungib minu südame,
Suretab seal mure-talwe,
Loob mull' kalli kewade.

Ilus igatsuse jõgi
Viigub läbi lille ra'ast,
Waike armastuse wägi
Lahutab mind ilmamaast.

Armastaja Anna, ilus,
Walu mõttid wõitnud nüüd;
Lillerikka mäede wilus
Singata on minu püüd.

Aga oh, üksainus walu
Pehmeste weel piinab siin:
Millal sind, mu hinge ilu
Kallil kätel kodu wiin?

Millal sinu soojal rinnal
Armastades suigub film —
Oh siis minu murupinnal
Ditseb igatsuse ilm!

Neiu, kallis, kas sa kuuled
Mõistad minu igatjust? —
Sulle laulwad minu uuled
Sgaweste armastust!

A. Reinwaldt.

Kui esimest kord nägin.

Kui esimest kord nägin
Sind, nägus neiuks,
Mu filmi ees sest saadid
Sa seisad alate.

Täis armastust ja ilu,
Täis rõemu, rahu ka;
Ja nii kui pooles unes
Sull jala ütlen ma:

Siin õnnelikuks teha
Sa võid mind üksine,
Dh järe siis igaweste
Sa omaks minule.
Siin ükskord sulle elan,
Dh armukene ma
Ja kui ma ükskord suren
Siis suren sulle ka.

C. M. Nedlich.

Neiu laul.

Mis mu südant sütitelles,
Täidab hinge võidu wael?
Mis mu kõrwu kõtistelles,
Dns see ilus ingli heal
Ilma peal?

Need ei ole ingli keeled,
Taewas neid ei kuuluta,
Need on neiu laulu healed,
Metša talus laulab ta
Lustiga.

Ning see neiu, kes seal laulab,
Dn mu kallid pruudid,
Ja mu taewast pöues kannab,
Lugutelles minule
Õhtute.

F: 3.

Külamees.

Kord istsin õhtu tunnil
Ma kambri ukse ees,
Siis astus kaunil kõnnil
Siit mööda külamees.

Ta kübart kergitades
Mind lahkest teretas,
Sead õhtut soovitades
Ta kätt mull sirutas.

Mu palge tõusis puna
Siis ime rutuga,
Ei saanud selget sõna
Ma temal' ütelda.

Siis läks ta ära jälle
Mu juurest kiireste,
Ta pilt jäi aga mulle
Nii terwelt jüdame.

Ma istsin iga õhta
Mu kambri ukse ees,
Kas läheks jälle mööda
See kaunis külamees.

Ta waata, mees siis tuli
Ta mulle sõrmust tõi;
Ta kui siis jõudis tali,
Ta minu meheks sai.

P. J.

Kannata!

Üks täht, see hiilgas taewas
Küll wara koidu eel:
Tall kaebsin, jüda waewas,
Et rahuta mu meel.

Kui ta mu kurbtust nägi
Ta minu piisara,
Siis kui üks ime wägi
Sealt alla tõmbas t'a.

Ta langes taewa piirilt,
Mull oli nii kui ta
Seal oleks ütelnud kiirelt:
Kurb jüda, kannata!

C. M. Redlich.

Haavamine.

Miks rõhub minu rinda
Üks mure salaja,
Et lastan mulla pinda
Ma pisaratega?

Mis on mu rõemsa meele
Mii ära kurvastand,
Mis kauni kõne keele,
On kurtes seisma pann'd?

Ei mina enam kuule,
Kuis hõiskab linnu heal;
Ei õitse enam mulle
Lill halja aasa peal.

Ei lahkest paista päike,
Ei armsalt eha film;
Ei kaunilt koidu läike —
Oh mull' on surnud ilm!

Ta filmast haavamine
Mu südamesse löi,
Ta pilt — o imeline,
Ei meelest minna wõi!

Oh, et ta haawaks jälle
Mu südant lõpmata,
Siis tooks see rahu mulle,
Kind hõiskaks õnnega.

G. E. Luiga.

Uuenägu.

Närtsitawal päewa palamusel
Astusin ma rohu ajasse,
Tahtsin lehestiku wiludusel
Mahti anda armu mõtele.

Teede ääres lilled longutasid
Oma lehti päikse paistusel,
Muld ja maa ja rohud jänutasid,
Põua nägu oli põesastel.

Siis ma astsin lehe puude alla,
Orna õhu waitse wilusse,
Ruhu päike palawust ei kalla,
Kus nii jahutaw on hinglele.

Mis ma leidsin lehestiku wilus,
Et mu sammud seisatama jäid?
Oh, jeal uinus ingel õrn ja ilus,
Käsi kandis temal lille päid.

Mätta rohelistel pingikesel
Oli uinund tema unele;
Kind tall kerkis, waus rahulisel,
Waitfel wahetusel pehmeste.

Kuldjed juukse keermed laenetasid
Rohelise muru mätale,
Alabastri paled punetasid
Kooši õie karwa õrnaste.

Walge riie kattis kaunist keha,
Siniviirul jutad jalakest;
Kaela ehe oli kullund maha,
Siidi sibe langend lettidest.

Ei ma raatsind teda äratada,
Kaua, kaua seisin wagusi,
Püha tundmust oli täis mu süda
Ning ma oleks langend põlwili. —

Aga oh! mu uni lahkus laugelt,
Soowastuses tõusin istuli:
Kerja pahun kostis kõrwu laugelt,
Aga näha polnud kedagi.

F. J.

Kallimalle.

Müid kõlise mu kannel
Üht jula jalmikest,
Mis täidab hinge õnnel,
Mis woolab südamest.

Mis iial ilusamat
Ma sinust wälja tõin,
Mis iial lõbusamat
Su kuldjel keeltel lõin.

Nüid mängi feda jälle
Nii tafa, pehmeste,
See laul saab armsamalle,
Mu ella neiu.

Kus argfelt iga sõna
Jäi kinni keele peal,
Lall' ütle feda täna
Mu waba laulu heal.

Dh ütle et mu süda
On fiiski rahuta,
Ja feda waigistada
Wõiks ainja sõnaga.

P. J.

Paulu palk.

Dh kuuluta, kullake, mulle
Su ilusat healekest,
Need salmid siis luuletan sulle
Ja kiidan sind südamest.

Mis wõin ma sull' paremat anda,
Kui feda, mis kallim mull;
Ei wõi ma su rüppesse kanda
Ei hõbedat, kulda sull'.

Dh kullake, kallike kuule
Ja täida mu palwekest
Ring wõta mult wasta see luule,
Mis annan sull' laulu eest.

P. J.

Dh ütle.

Dh ütle, mu lapsuke, mis ma sull' teinud,
Et oled mu üle nii pahaseks läinud?
Dh anna siis andeks kui efsinud ma
Ja oleme rõemjad kui ennegi ta.

Ei oleks meil sellest küll iialgi kasu,
Kui wõtaks meil waenlus me' südames asu.
Siin wõta mu käsi ja lepime nüüd,
Laf' unustud olla kõik efsitus, süüd.

P. J.

Alitmesugust.

Lillekõne.

Ammugi tuttav asi on see, et armastajad oma südame soowisi mitte igakord otse kohe suusõnaga avaldada ei julge ega taha, waid nad otsiwad ikka niisugust teed, kus nad seda piltlikult teha wõiwad ja kus see ilma sõnadeta selgeste wälja paistab. Üks kõigekenam soowi avaldamine on lillekõne läbi. Tunneb keegi lillekõnet, siis wõtab ta selle lille, milles tema südame soow avaldatud saab ja annab seda oma armsamalle. Muidugi peab wastawõtja niisamuti iga lille tähendust tundma, mis ta siin alamal ära õppida ehk järele waadata wõib.

Mis sõnal talle ütelda ei wõinud,
Nüüd ütle seda, kaunis lilleke;
Mis ta ehk ammu minu huuldest näinud
Sa öiekene, seda kõnele.
Ma usaldasin ainult sinu kätte
Mu soowi, mis mull põles südames,
Oh wii siis seda armukese ette,
Ma tema wastust ootan wäristes.

Aloe. Su armastus on parandaw mu südame haawale.

Angerwaks. Hea süda on enam wäärt kui ilu.

Apelsin. Sind üksi tahan ma armastada.

Epheü. Ükski maapealne wägi ei lahuta mind sinust.

Härjapea. Priius on kõigekallim warandus.

Härjapea leht. Ilu, headus ja tarkus on sinus ühendud.

Jaanilill. Sa õitsed iluks oma ajale.

Kanasilm. Sind ei unusta ma iial ära.

Kannikene. Midagi ei ole magusamat, kui salaarmastus.

Kanawarwas (nurmenukk). Esimene ilu on sinust kadunud.

Kassikäpp. Wäljast poolt näitad sa pehme, aga sees on sull terawad okkad.

Kastanie õis. Sa oled kui õrnam õilmes paremast maailmast.

Karukell. Peanorutamine ei too midagi kasu.

Karikakar. Viht aga õiglane on ju meel.

Kaste hein. Kas mäletad, kui me lapsepõlves ühes mängisime.

Ribuwitsja õis. Sa ei tea, mis mull walutab.

Rullerkupp. Sa ilusam õis Cesti nurmel.

Räufing. Sind ma ei armasta.

Räufuld (imortelle). Suremata, nagu hing, on minu armastus.

Rumelill. Mikspärast oled ja mu wasta nii külm?

Maasika õis. Millal nopin ma sind ära?

Maasikas. Mikspärast oled ja nii häbelik?

Maarja rohi. Sinuga saan ma õnnelik olema.

Mirt. Warsti ehitan ma sind pruutpärjaga.

Neitsipuna. Terwis on kõigekallim warandus maapeal.

Nelk. Suur on mu igatsus sinu järele.

Ohakas. Sa oled liig offaline.

Õlipuu oks ehk leht. Minu jüda on sinuga rahul.

Paju leht. Lühikene oli mu õnne aeg.

Pihlaka õis. Mitte kõikidel ei ole õnn, armastatud saada.

Päewaroos. Kas ju uhkus põle jugugi painutada?

Päewalill ehk werilill. Muistse põlwe muredest hoolimata, on just kena neiuke ülesse kaswanud.

Poola warjs. Wiimsest pidust saadik oled ja mulle armas.

Roosi leht. Ja.

Roos. Sinu õrnal rinnal lase mind puhata.

Rukki lill. Kenam Cesti neiude feast.

Sinilill. Ma olen sulle truud.

Sammal (Immergrün). Meie sõbrus kestku igawest.

Sirel. Sinu on mu armastus.

Takjas. Sinu ligiolemine on mulle piinaw.

Tamme leht. Su kindel meel annab mulle julgust, kõiki elu-marusi ära wõita.

Toome õis. Sisu faub pea — woorus jäeb ifka.

- Warjakabi. Sind ma ei taħa.
Werihein. Ole julge, ma ei saa sind italgi petma.
Wesinup. Mull põle usaldust sinu wasta.
Wõhu mõet. Sa oled uhke, ilma et ja jeda ära oled teeninud.
Wiina õis. Lundmus, auusus ja puhtus elawad su õrnas rinnas.
Wõilill. Sinu sõbrus on mulle meelepärast.

Ühendatud wärwide tähendus.

Walge.

- Walge ja punane tähendab puhast armastust.
Walge ja sinine tähendab tarkust ja õiglast meelt armastuses.
Walge ja hall tähendab karskust armastuses.
Walge ja roheline tähendab südame sõbrust, waimuarmastust (Platonia armastust.)
Walge ja kollane tähendab kuuldud, wastawõetud armastust.
Walge ja must tähendab ilma süita kannatamist.
Walge ja pruun tähendab leiget armastust.
Walge ükspäine tähendab ilmsüita olekut ja puhtust; sest walge ei ole iseenesest mingisugune wärw, nii on ka üks puhas süda walge lille sarnane, millel weel mingisugust wärwi põle.

Punane.

- Punane ja sinine tähendab truusi armastust.
Punane ja roheline tähendab lootust armastuses, ka armastuse noorust.
Punane ja kollane: Põlew, kurnaw armastus.
Punane ja hall tähendab suurte ohwitega wõidetud armastust.
Punane ja must tähendab kättemaksmist petetud armastuse pärast.

Punane ja pruun: Armastuse muret.

Punane ja ihukarw: Neitsilikku karskust.

Punane ja Violet: Põlawad õnnelikku armastust.

Selepunane üksi tähendab kerget meelt armastuses ehk armastuse lusti.

Sügaw= wõi tumepunane tähendab tugewat armastust.

Roheline.

Roheline ja Sinine tähendab kindlat lootust.

Roheline ja kollane tähendab kadumat, asjata lootust.

Roheline ja must tähendab tasaft, waikest lootust.

Roheline ja pruun tähendab lootuse nurja minemist.

Roheline ja hall tähendab kadunud õnne ja noorust.

Roheline ja ihukarw tähendab lootust karskes armastuses ja auusat meelt.

Roheline ja Violet tähendab armastuse rõemu ja rahulolemist.

Roheline ükspäine tähendab lootust, sest et kewade kõik loodus rohelisteks läheb ja meile lootust annab, uusi andeid helde ema looduse käest saada. Sest kõik mis roheline on ja haljendab, sellest wõib midagi loota.

Sinine.

Sinine ja kollane tähendab murtud truudust.

Sinine ja must tähendab ebatruudust ja kawalust.

Sinine ja hall tähendab õnnetust ja kahju.

Sinine ja Violet tähendab tarkust, kawalust ja ettevaatmist armastuses.

Sinine ja ihukarw tähendab enese üle walwamist.

Sinine ja purpurpunane tähendab õnnelikku armastust.

Sinine ükspäine tähendab truudust, sest ehk küll pilwed tihti taewa sina kinni katawad, siiski tuleb ta uueste jälle nähtawalle ja on ikka seesama, kui pilwed ära kawad.

Kollane.

Kollane ja must tähendab meeleäraheitmist.
Kollane ja ihufarm tähendab meelehaigust.
Kollane ja pruun tähendab kahtlust ja muret.
Kollane ja hall tähendab elu väsimust.
Kollane ükspäine tähendab kahtlusmeelt armastuses, armu kadedust.

Biolett.

Biolett ja pruun tähendab leiget armastust.
Biolett ja hall: armastuse juhtumist.

Must.

Must ja pruun tähendab südamewalu ja ahastust.
Must ja hall: murega wanaks saamist.
Must ja ihufarm: jäedawat armastust.
Must ja Biolett: kadunud ilu.
Must üksi tähendab kurbtust ja leina, aga ka auu ja tarkust.

Wana Greeka ja Rooma rahwa tähtsamad jumalad nende imeisu ehk mythologia järele.

A m o r, armastuse jumal, oli nende kujutus üks noor kena poisike ingli näul; tiivad olivad tall seljas; oma kätega hoidis ta wibupüüsi winnas, kus peal nool lastmiseks walmis oli; seljas oli tall pundar nooli paelaga finni siutud.

A p o l l o oli päewajumal; peale selle oli weel tema päralt laul ja luuletus. Ta oli ilus noormees kollaste juustega; ta käes oli mängurist (liira), wibupüüsi ja seljas niisamati kimp nooli.

A u r o r a, hommiku jumala'na (koidupuna); ta sõitis roosakarwa wankres, millel walged hobused ees olivad. Ta

oli enamiste ühe loor-katega kaetud ja ta pea peal seisis koidutäht.

Bacchus, wiinajumal, paksu kehaga, epheu (wäätkaswu) pärg on temal ümber, kepp käes, sõidab wantres, kus lõwid, tiigrid ja pantrid ees weawad.

Ceres, põlluwilja jumala'na, tema peas on üks wilja-peadest punutud pärg, ühes käes on temal põlew tulelont, teises käes kimbuke wiljapäid.

Charon oli see, kes inimese hingesi, kui nad suriwad, pealt ilmaft läbi Acheroni jõe oma paadiga alla ilmasse wiis. Ta oli nüri habemega, tuliste silmadega ja ärafantud riietega.

Diana, jahil ja metsade jumala'na, meesterahwa näuga, palja jalgadega, kannab seljas jahikuube, käes wibupüüsi ja noolt; koerad käiwad ta järele; pea peal on tall pool kuud.

Flora, lillede jumala'na, oli lille pärjaga ehitud, paremas käes hoidis ta herne ja ua õilmeid, pahemas trehtri moodi sarwe, mis kuhjaga kõiksugu lillefi täis oli.

Graziad, kenaduse ja õrnuse jumala'nad, noored wäga mahedad naisterahwad. Neid oli kolm ja nad saiwad enamiste halasti ja teineteise ümbert finni hoides kujutatud.

Hebe, nooruse jumala'na, wäga ilus, noor naisterahwas, lille pärg peas ja kirju riie ümber.

Herkules, tugewuse ja rannujumal, tugew mees, seisab, ennaft ühe nuia peale tuetades, lõukoera nahk on temal üle õlade.

Jupiter, ülem jumal, kuningliku näuga mees, habemega, istub oma auujärje peal, ühes käes on temal wälf ja pifsekwi, teises walitjuse kepp, mille ees üks kottas seisab. Selle jumalalle walmistas Hiidias aastal 432 ühe kaju kullast ja elewandi wõhast, mis 40 jalga kõrge oli ja 12 jalase aluse peal seisis. See kaju pandi Jupiterile pühandatud templisse, kus ta pea peaaegu lakke puutus. See kaju on ka üks seitsmest ilma imetöödest.

Juno, Jupiteri abikaasa, pika, toreda mantlega, tema kannul käisivad Nymfid (wee jumalad) ja Iris (wikerkaare jumala'na).

Kronos, Roomlastel Saturnus oli aeja jumal, Uranuse (taewa) ja Gaa (maa) poeg. Ta oli wana mees, paremas käes oli temal wikat ja pahemas madu, kes oma saba hammustas. Ka sai ta kujutatud ühe lapsega, keda ta ise ärasööma hakkas, mis niipalju tähendas, et aeg sööb aega.

Minerva, tarkuse ja sõjajumala'na, noor ilus naisterahwas, tõsise näuga, kiwer ja suletutt peas ja täies sõa mundres, käes on temal kilp, mille keskel Medusa (põrgumau) pea seisab.

Mars, sõajumal, seisib ühes wankres, mis wihastest hobustest weetud sai; ta oli täies sõariides, ühes käes wiskoda, teisega wõtab ta kas werist mõeka ehk kilpi.

Merkur, oli Jupiteri poeg; Greekalased hüüdsiwad teda Hermes. Ta oli wäga osaw kõneleja ja peale kawal ja usin; teda peeti ka kauplejate ja wargate jumalaks, ning teiste jumalate wahemeheks inimeste wahel. Ta kandis oma peas kiwert kahe tiiwaga, kulbne kepp oli temal käes, mis õnne ja rikkust tähendas, ja madudega ümberpiiratud oli.

Muusjed oliwad kunstide jumala'nad; neid oli üheksa; igal ühel oli loorberi pärg peas ja mänguriist liira ehk leier käes. Neil oli igal ühel oma tallitus. 1) **Klio** oli ajaloo jauks; temal oli ühes käes paberi rull ja teises kirjutuse pulk ehk krihwel. 2) **Melpomene** oli kurbliku näitemängu juhataja; tema käes oli üks tõsine näukate ja pistoda. 3) **Thalia** oli lustmängu walitseja; tema hoidis üht naerwat näukatet ja weiket inimese pead, kellel kuluskidega peawari peas oli. 4) **Kaliop**e oli wägilaulu muuse; tema hoidis käes loorberiga ümber punutud trianglit (kolmenurgelist kõlilitamise riista). 5) **Terpsichore** oli tantskunsti muuse; tema pidas weiket käsitrummi, mille külles ka kuluskid rippusiwad, oma käes. 6) **Eutrep**e õpetas komponistist wõi

wiifitegijaid komponeerima; tema käes olivad kaks wilet. 7) *Erato* oli tundeluule ehk liirika muuse; tema käes oli liira ja nool, pärg roosidest ja mirtitest oli temal peas. 8) *Urania* oli tähetundmise muuse, kannab tähe krooni ja liirat, silmad waatawad taewa poole. 9) *Polyhymnia* oli laulu juhataja. — Nende elupaik oli *Barnassa* mägi, kust nad oma tiibadega hobuse *Pegasuse* seljas üle mägede ja orgude eemalle sõitsiwad ja kes neid sinna jälle tagasi wiis. Uuemal ajal tähendab *Pegasuse* sõit luuletamist või salmikute tegemist.

Memesis, kättemaksmise jumala'na, tema jalgade ees on üks ratas.

Neptun, merejumal, weejumal; tema paremas käes on üks kolmnurk ja pahemas delfin (mereelajas), ta üks jalg on laewa ääre peal; nagu on t'al kuninglik ja lahke.

Njiris, wana Egiptlaste jumal, kelle tähenduskuju härg oli.

Psyche, inimese hing, kes liblika näul ülespoole lendab.

Pluto, altmaailma ja surmajumal, istub musta trooni peal, walitsuse kepp ja wõtmed ehk kahearuline hark käes. Ta ees walwab tema koer *Cerberus*.

Sifis, mõistatusse jumala'na, kole elajas naisterahwa pea ja rinnaga, koera kehaga, madu sabaga, linnu tiibadega lõukoera käppadega ja inimese healega.

Themis, õiguse ehk kohtu jumala'na, tema ühes käes on waekaus ja teises mõel.

Venus, iluduse jumala'na, armastuse ema ja *Graziate* käsuandja; tema peas oli roosi pärg ja ta sõitis elewandi luust tehtud wankres, mis ta poeg *Rupido* luigede, tuike ja warblastega wedas. Ta oli *Mars*'i abikaasa.

Besta, tulejumalan'a, *Saturnuse* ja *Rhea* tütar; ta õpetas inimesi tulega ümber käima. Tema kujutus on ühe tulelondiga ja lambiga, ise on ta pika loori sisse mäsitud.

Vulkan, tulejumal ja sepatunsti ülesse leidja; ta on suitsust must ja higine; ta käsi tõstab haamrit, kunas

teises käes tangide wahel üks pifse nool on, mis ta sepitseb ja mille peale ta kõrwas seisaw Jupiteri kotkas ootab, et kui walmis, teda Jupiterile wiib.

Zefirus, õhtuõhu jumal, noor mees kahe tiiwaga, igasugu lilled on temal pea peal.

Gesti- Soome jumalad.

Meie esiwanemad olivad looduse auustajad. Looduse wäed, mille wasta nad endid nõrgad tundsiwad olema, peeti jumalateks. Ka meie esiwanematel oli palju jumalaid, kuid mitte just nii palju, kui Greekalastel. Ka neil oli üks ülem wõi pea-jumal, keda Gesticlased Taaraks aga Soomlased Jumalaks nimetasiwad. Ka Loojaks hüiti teda. Ehk teda küll Loojaks kutsuti, siiski oli temal ta loomise töö juures ka abilisi, nende nimed olivad:

Wanemuine, suure habemega wanake, kannel käes, kes kuiwa maad mere laenetesse sünnitas ja siis seda maad kõigisuguste puude ja rohtudega ära ehitas. Wiimaks tegi ta omale kuldsel keelbega kandle, kelle peal ta ütlemata ilufaste mängis. Tema'p see õpetasgi lindu si laulma ja loomi healitsema. Üksi inimene õppis kõik ta wiisid pähe ja sai jellepärast Wanemuise kandle eneselle, kui laulujumal ise taha taewa ruumidesse ristiusu eest ära taganes.

Ilmarine oli osaw sepp; tema walitjuse all oli tuul ja tuli. Tema see walmistasgi taewa wõlwe, päikese, kuu ja tähed ja pani neid käima.

Lemmingine oli ülem wete jumal; tema hooleks oli meri ja kõik jõed ja järwed. — Need neli jumalad, Uku (pea-jumalat hüiti ka Ukus ja Pikreks), Wanemuine, Ilmarine ja Lemmingine elasiwad taewas ja neid peeti ülemateks jumalateks. Peale nende arwati ka palju alamaid jumalaid olemas olema, nagu Loodusetütred Ilmatar, Päiwatar,

Ruutar, Suwetar ja weel teiji. Sõnalõpp „tar“ tähendab „tütar“; iga tütre kohus oli oma isa käskusi täita. Maad peeti looduse emaks ja ta nimi oli Mokka. Mere alam jumal oli Nhto ja tema walge wahulooriga kaetud abikaasa oli Wellamo; neil oli ka jälle palju tütreid, nimelt mereneitsid ja näkid. Metsa kuningas oli Tapio ja tema abikaasa Mimerkki. Nende eluase oli juur lofs mäna okstest ehitatud; nende walitjuse all seisiwad puud, metsa loomad ja karjatsed. Armastuse jumala'na oli naisterahwas, keda Sukkamielis nimetati. Kurjad waimud oliwad: Lempo, Hiisi ja Sõdatar. — Taara auuks, kelle käsku kõuejumal Piffer täitis, pandi jumisel pööripäewal mäekinkude otja tuled põlema, et seeläbi pikse eest pääseda. Sellest on tulnud nüüdsed Saani tuled, mis weel wana pagana usu mälestus on.

Tükkine keedu- ja söögi-kunsti ajaluoist.

Millal küpsetamine ja keetmine inimestele tuttawaks ja pruugitawaks sai, selle üle ei ole mitte selget teadust, aga et juba väga wanal ajal küpsetamist ja keetmist ette tuli, seda on teada. Wõib olla, et ta tule ülesse leidmisega peale hakkas. Juba piiblis loeme meie, kus Jakob oma wenna Esawille läätse leent keedab ja Esaw jälle oma isa Jakille metsa lindudest toitu walmistab. Ka Homeruse aegsetel Greeka wägi-meestel oliwad härja ja lambapraed laua peal ees, kus neile süies ette lauleti ja mängiti. Wanad Egiptlased on söönud riisi, kaunawilja, juuri, kalu ja kammelja liha. Roomlastel olnud ruffi, nisu ja kaera jahu pudru söögiks.

Alles Aasia maalt Pärsialaste käest on uuem ja peenem keedukunsti Greekalaste kätte tulnud ja mis sealt ka Roomlaste juurde ulatas. Roomlaste söögipidud oliwad ülirikkad; mitte maitse ega headuse peale ei waadatud, waid ta pidi kallis olema; üksi siis oli ta wäärt, kui ta palju maksis. Leima-

tegemise õppisivad Roomlased Greeklaste käest, millest neil kuus seltji oli. Munad, austrid, puuwili ja koogid olivad suuremal jäul nende lauaroad. Rooma prokonsuli Lufullusel maksis üks föömaaeg 10,000 taalbrit. Vitellius, keda Tacitus keiserlikuks seaks nimetas, pruufis ükspäine föömisega seitse kuu sees 42,000,000 taalbrit ära! Keiser Laelius Varus maksis ühe õhtusöögi eest weerand miljoni taalbrit. Helioabalus puistas oma piduõderaste üle niipalju kõige kallimatest ja haruldamatest roosidest, et nendest mõnengad lämmastusesse surivad. Rikkamate igapäewased road olivad pfauide ja papageide keeled, kalad igast merest, linnud igalt maalt, austrid ja näkid; peale selle pruugiti veel mõne looma peajüsi.

Kunas niid Roomlased selle peale waatasivad, et nende söögipidud kallid pidivad olema ja palju maksma, siis pidasivad Germaanlased seda eneste auuks, kui palju ära sai söödud. Ühe Landshuti härzogi pulmas ühe Poola printsessiga sai 8 päewaga ära söödud: 3000 Ungaria maa härge, 62,000 kana, 5000 hani, 75,000 wähti, 75 metsiga, 162 põdra; ära sai joodud: 175 waati oma maa wiina ja 270 waati wäljamaa wiinasi ja need maksivad kõik ühtekokku 70,000 tukatit. Sealjuures olivad veel mitmesugused kunstlikud road, nagu koogid, millede seesst weikekesed härjapõlwe mehed wõi hansworstid wälja kargasivad ja millest mõned kirikute tornide näul tehtud olivad. Sööma ajal tehti kõiksugu kometisi pärdikute ja koertega, Trubatoorid laulsivad ja mängisivad. Riisugune oli see mauta ja jälk keskaja romantik ja eluwiis. Sealjuures olivad kindlad waheseinad iga seisuse wahel, nii, et iga seisuselle koguni oma söögid ette kirjutatud wõi ära määratud said. See, et see aeg mööda on, aga siiski on veel praegu selle aja wainuriismeid olemas ja mõnigi suure kõhuga mees joowiks seda kallist nuuma- ja pimeduse aega tagasi. —

Enne Pärsia sõdasi istusivad Greeklased laua ümber

liht pinkide peal; Pärslastest tuli see wiis poolküljekille süia, kus nad pahema külje peal, seljad teineteise wasta, pead laua poole lamasiwad ja siis parema käega üle eneste peade sööki laua pealt wõtsiwad. Seda pruuki pärisiwad Roomlased Greeklaste ja pärast ka Germaanlased Roomlaste käest. Esimeste Prantsuse kuningate ajal saiwad puust toolid pruugitawaks; ka sell ajal hakkasiwad meeste- ja naisterahwas ühes lauas sööma. Laudlinad saiwad alles 16 aastajajas pruugitawaks. Ka nuga ja kahwelt hakati kõigeesiteks umbes jellsamal ajal ehk hiljem pruukima. Saksa ja Inglismaal saiwad need abinõud hiljem tuttawaks. Maria Stuart sõi weel ilma nua ja kahwliita. Taldrekuteks pruugiti kõigeesiteks leiwa kilbusi, pärast puu tahwliksi, siis kivi- ja metall taldrekuid.

Mõned nalja tükkidesed.

Üks kõrge Inglise riigi ametnik, nimega Walpole, kui ta parlamendi peal midagi seadust ette pani, mis ta healeenamuslega wasta wõtma korda püüdis saata, siis andis ta enne seda parteide eestwedajatele, kes oma healesi pidiwad andma, hea pidu, nii et wiinaga oleks wõinud pead pesta. „Seda olen ma korni tegijatest õppinud“, ütles ta, „nemad teewad ka ikka enne oma pajuwitjad heaste märjaks, siis lajewad nad endid hästi paenutada ja korniks punuda.“

Kuulus Inglismaa tähetundja ja filosoof Newton (ütle Njut'n) oli ühel hommikul oma tudeerimises sügawas mõttes, kui ta teenija talle ühe muna tõi ja seda weikese pannikese peal ära keeta tahtis. Newton, kes sell filmapilgul üksi tahtis olla, lubas seda ise teha ja käskis teenijat ära minna. Teenija pani muna oma isanda taskukella kõrwa laua peale ja ütles, et teda kolm minutit keetma peab. Mõne aja pärast tuli teenija tagasi, et söögiriistu laualt ära koristada.

Oma ehmatuseks leidis ta Newtoni lee ees seiswat, muna peus ja taskukell panniga tule peal.

Reegi wabriku omanik otsis ajalehe kuulutuse läbi omale kutsjarit. Teisel päewal tuli tema juurde üks mees, kes jeda ametit oma peale tahtis wõtta. Kui temalt tunnistuskirja küsiti, ütles ta: „Näidate esiteks eneste paberid seie.“ „Kas ja oled rumal peast!“ hüüdis wabriku omanik. „Ei jugugi“, wastas kutsjar. „Ma olen nüüd juba ühe aasta sees nelja peremehe juures teeninud; üks sai pettuse pärast wangi, teisel wõeti wõla eest sõiduwanker ära, kolmas pidi omad hobused ise ära müüma, et naisele ja lastele leiba osta j. n. e. Nüüd soowiksin ma omale jälle korraks üht tubli peremeest, sest ma ei armasta mitte iga weerend aasta sees teise puki peale ronida.“

Üks wäga wiinaarmastaja poeg sai oma isa käest noomida, et ta ennast joomise eest peaks hoidma. „Oh, armas isa“, wastas poeg, „heast wiinast tuleb hea weri, hea weri annab rõemust meelt, rõemus meel annab walgustatud mõtteid, walgustatud mõtted sünnitawad häid tegusi ja head teud wiiwad taewasje.“

Üks kuningas, kelle jutul üks wäljamaa saadik oli olnud, küsis oma kantsleri käest: „Eks see mees olnud ilus juur ja sirge kehaga, aga mis mõtlete Teie tema peast?“ „Majesteet“, wastas kantsler, „niisugused juured, ilusad inimesed, nagu see saadik, on enamiste nelja kunni wiie kordsete majade sarnatsjed, kelle alumised korrad heaste ära üiritud, aga pealmine tühi on.“

Washingtoni (üttele: Wäshingt'n) linna ligidal elasiwad kaks talupoega, üks Ameeriklane, teine Sakslane, kes palju figu pidasiwad. Ühel päewal leiab Ameeriklane, et temal üks siga puudus. Ta tundis oma siga peagi Sakslase karja

hulgas ära. Aga kui ta seda tagasi päris, sai ta Sakslasest kareda sõnadega tagasi aetud. Ameeriklane kaebas kohtusse. Kui aga kohus selleks mingijugust tunnistust ei leidnud, et Sakslane siga warastanud, siis tuli atwokatile, kes Ameeriklase poolt, hea nõu meele. Ta las kis wiimase poega, kes sigade karjas käis, oma juurde kutsuda ja küsis: „Mis keelt ja räägid oma sigadega?“ „Saksa keelt“, vastas pois. Selle peale nõudis ta, et kohtunikud Sakslase sigade lauta pididwad tulema, mis ka jündis. Nüüd ütles ahwokat poisile: „Süüa nüüd, nii kuidas ja oma sigu ikka oled hüidnud.“ Pois hüidis ja waata, warastatud siga tundis oma karjatse healt ja tuli teiste seast wälja. Sellega oli protsess lõpetud.

* * *

Wäga kuulsa arstile Gufelandile ütles kord üks würost: „Teie olete kuulus arst ja tunnete inimese teha nii läbi ja läbi ära, et teie iga haigust parandada wõite.“ „Arstide asi on seesama, nagu ööwachtidel“, vastas Gufeland; „nad tunnewad küll kõik uulitsad ära, mis aga majade sees tehakse, seda wõiwad nad ainult arvata.“

* * *

Üks kelm poisike lasi ülewast afnast oma weikese wibupüüfiga ühe möödamineja mehe käe peale, kes heeringat sabapidi käes kandis. Mees tundis käe külles kibedat, lasi heeringa ehmatuses käest maha kukkuda, astus kolm korda saapa kannaga pea peale ja ütles: „Annuusta weel, kui wõid, ja raibe!“

* * *

Üks noor mees, kes hilja aja eest abielusje oli heitnud, kaebas oma rikka äiale, et ta naine tema wasta paha ja tige olla. „Hea küll“, ütles äi, „kui mu tütar nii wäga tige on, siis tahan ma oma testamenti muuta ja teda ilma päranduseta jätta, kui ja aga weel ükskord tema tigeuse üle mulle kaebama tuled. Sest ajast saadik ei kuulnud enam kaebtust wäimehe poolt.“

Rahwalaulud.

Kas tunned maad.

Kas tunned maad, mis Peipsi rannalt
Käib Lääne mere rannale
Ja Muna = mäe metsalt, murult
Käib lahke Soome lahele?
See on see maa, kus minu häll
Kord kiikus ja mu isadel,
Sest laulgem nüüd ja ikka ka:
See ilus maa on minu kodumaa.

Siin teretawad metsja ladwad
Nii lahkest järwi, rohumaid,
Siin taewa wihmal oras wõsub
Ja päike paistab wilja päid.
See on see maa j. n. e.

Siin kaswab Gesti meeste sugu
Ja sammub wabadusele,
Siin õitseb priiskelt Gesti neiu
Ja sirgub Gesti mehele.
See on see maa j. n. e.

Siin tõstab rahwas põllu rammu
Ja matab endist wiletsust,
Siin püüab rahwas waimu walgust
Ja wõidab wana pimedust.
Oh tõutagem jüdamest
Me' mehed olla igawest
Ja laulgem nüüd ja lõpmata:
Sa kosu, kaswa kaunis kodumaa.

M. Weske.

Wanemuine.

Kui kungla rahwas kuldsel a'al
Küll istisid maha sööma,
Siis Wanemuine murumaal
Läks kandle lugu lööma.

Sealt jaiwad lind ja lehepuu
Ja loomad laulu lugu;

Eiis laulis mets ja mere juu
Ja Eesti rahwa fugu.

Eiis kõlas kaunist laulu wiis
Ja pärjad pandi pähe
Ja murueide tütreid siis
Sai Eesti rahwas nähe. —

Ma laulan mättal mäe peal
Ja õhtu hilja õues
Ja Wanemuise kandle heal
See põksub minu põues.

J. Suhtbars.

Mu isamaa.

Mu isamaa, mu õnn ja rõem,
Kui kaunis oled sa;
Si leia mina iial teal
See suure laia ilma peal,
Mis mull nii armas oleks ka
Kui sa, mu isamaa!

Sa oled mind ju sünnitand
Ja üles kasvatand;
Sind tänan mina alati
Ja jäen sull truuwiks surmani.
Mull' kõige armsam oled sa,
Mu kallis isamaa!

Su üle, Jumal walwagu,
Mu armas isamaa!
Ja olgu minu kaitseja
Ja wõtku rohkest õnnista
Mis iial ette wõtad sa,
Mu kallis isamaa!

J. W. Jaansen.

Kallim kivi.

Tead sa, kus nii ellalt elab
Põhjamata armu ilm,
Milles kuldne kannel kõlab,
Millest kadunud on külm?

Kas ja tunned jookswat jõge,
Milles laened liiguvad?
Wõid ja näha päitse mäge,
Kus ta koidud kiiguvad?

Kas ja nägid tule loitu
Lõkendamas lume mäes,
Nägid helepunast loitu
Paistma pimeduse wäes?

Lead ja, kus see õrnam helmes
Ripub kuldse nõõri sees,
Kallim kiwi seisab sõlmes,
Peidus kuldse kapi sees? —

Küll ja kannad ije teda
Enejega igal maal:
See on inimese süda
Esiimese armu a'al.

P. J.

Ville pärg.

Ma annan täna sinule
Üht kena pärjakest,
Oh pane temas tähele
Neid kolme lillekest:

Üks lill on helepunane,
Ja pärja ilu kroon;
See kõigeõrnem dieke,
Mis sulle kingiks toon.

Ja teist ja leiad pärja sees,
Mis kena sinine;
Ja wärm ei muuda tules, wees
Ei kustu ialge.

Siis kolmandamaks leiad sealt
Üht walget lillekest
Ja tema õrna õite pealt
Loed: „sõber igawest“.

P. J.

Armastuse kirjad.

Südamest armastatud Liina!

Ma teadsin küll, et mull kahju saab olema, sinust lah-
kuda, aga siiski ei võinud ma ära arvata, et mu igatsus
Sinu järele siin kaugel nii suur on. Nüüd vast tunnen ma,
kui armas Sa mulle oled; nüüd siin võera külma südametega
inimeste keskel saan ma täieste aru, et Sa mulle üks ingel
olid, kelle kaunid omadusi ma aga mitte täieste ei oskanud
armastada ega tähele panna. Tuba see teeks mind ütlemata
õnnelikuks, kui Sa mulle seda andeks annaksid ja endises sõb-
ruses mulle jeie igawasje elusje paar rida oma armsa käega
kirjutaksid. Ma tahan Su kirjasi kui püha pärandust hoida
ja armastada. Mull on siin väga igaw elada. Küll näen
ma palju inimesi uulitjate peal käimas aga Sind, kes mulle
üksi nii armas on, ei näe ma nende hulgas. Rohelises metsas
käies näen ma ilusaid lillekefi tee ääres õitjema, siis mõtlen ma:
oleksid ja siin, selle lillekeje nopitjin ma ja annaksin Sulle ja
see peaks Sulle ütleva, et ma Sind nii ellalt armastan,
et mu armu tundmine Sinu vastu niisama õrn on kui see
lilleke. Aga oh, Sa oled kaugel, kaugel seal, kus ma veel
mõne nädala eest sinu lähedal nii õnnelikust viibisin ja Sinu
suruwatest filmadest oma südamele kofutawat elurõemu leidjin.
Oh et ma jälle pea seal olla võikjin!

Armas Liinake, kirjuta mulle õige pea vastust, ma
ootan igatsusega selle peale. Kui mind mu elu kohused
lubavad jälle kord Sinu juurde tulla, siis saad Sa nägema,
et ma Sind palju enam auustada oskan. Siis saan ma
weel õnnelikum olema, kui enne.

Täen Sinu truuarmastaja sõber

Wäga auustatud Neiu!

Lootes, et Teie mulle mu wabaduſt andeks andma ſaate, julgeſin Teid oma kirjaga tülitſema tulla. Mitte tühjas ſõnade kõlinalas ega kunſtilikkudes kõnekäänudes ei püia ma jeda Teie awalbada, mis mu ſüda mõtleb. Ma tahan jeda lihtſete ſõnadega tunniſtada.

Su ammugi olen ma Teie headuſt ja neitsilikku wooruſt tundma ja auustama õppinud. Ma olen waguſi Teie elu ja olekut tähele pannud ja ſee, mis ma Teites olen leidnud, on mind ju ammugi Teie auuſtajaks teinud, ehk ma jeda küll märkida ei laſknud. Müid aga wiimjeſt õhtaſt ſaadik, kus meie P. juures koos olime, on üks iſeäraline igatſus minu ſees aſet leidnud ja ſee igatſus on — kui jeda ütelda tohin — Teid omale kaitſe inglisk, omale armjaks naiſeks wõtta. Wäriſewa käega kirjutan neid ſõnu. Ma oleſin õnnetu kui Teie mind tagaſi lükkakſite. Ma annan ſiis oma elu Teie kätte, Tahate Teie jeda õnnelikuks teha, ſiis wõtke minu ſüdant ja kätt waſta; wõite Teie mind aga õnnetumaks teha, ſiis lükkage neid enejeſt ära. Teie käes on niid oſjus, kui Teie jellega walmis olete, ſiis palun jeda minule ühe kirjakeje läbi teada anda.

Arglikult Teie oſjuſe peale oodates, jäen

Teie auuſtaja ja armataja

J. Nurm.

Armas, kallis Annake!

Küll pikka lähewad need päewad ja tunnid mööda, jeda aega oodates, millal ma Sind, mu tuiſene, oma koduſſe toon. Neg, ſee igaw aeg on weel ainult ſee wahajein, mis meid teineteijeſt lahus hoiab. Kui õnnelikult ja õndsalt kujutan ma oma tulewikku Sinu armu-rinnal ja rooſi-ſuul enejeſſe ette. Mõttes ja waimus elan ma ju ammugi jelles paradiiſis, mis Sa mulle ükſford ſaad walmiſtama ja millesje mind ennajt alles tulewik täieſte wiib. Ma tahan ka igapidi teha,

Mõijalik ſeltſuline.

mis Sinu tulewiku õnne ülendama saab. Ma tean küll, et mitmed mehed oma naiši enese isemeelse orjaks peawad, kes talle isegi ta maja tallituses kõif kriipsu pealt ette kirjutawad, kuida ta tegema peab. Mina ei mõtle mitte nõndawiisi. Mitte teenija, waid kui armas, kallis naine jaad Sa mulle olema, kes ise kõif oma tahtmise järele teeb ja toimetab, mis tema kohus on. Mitte sugugi wähem priiust oma elus ja ümberkäimises ei mõtle ma Sulle kui enesellegi. Muud ma ei nõua kui et Sa mulle truu ja armastaja naine oled, siis olen ma õnnelik.

Weel mõni igaw nädal on meil ära elada, kui me' abielu õnnefotta astume; Jenni ela õnnelikult ja kirjuta oma
Saanile.

Armas Mari!

Praegu weel on mu süda neid taewalikka tundmusi täis, mis mind Sinu ligidal nii ütlemata õnnelikuks tegiwad. Ei oska mu suu ega sulg seda seletada, mis inimese süda esimese armu paradiišis tunneb. Sõnad on liig igapäised, liig kehwad seda awaldama. Ka kõige parem tundeluuletaja ei jõuaks nii ellalt, nii õrnalt seda teha, kuida ta ühest pglawast armastajast südamest wälja woolab. Kui ma mõnikord ilusatel hommikutel metsja ja põllule jalutama lähen, kus linnud nii lustilikult laulawad ja lilled kirjus ehtes õitsewad, mulle tuleb ette, nagu õhkaks iga taim ja iga lill mulle armastust wasta ja nagu oleks iga firistaja linnu heal üks armastuse awalbus. Jah, õnnelikust mõttest joowastatud seisjan ma pühas looduse templis ja imestan looja käte tööd, kes kõif nii ime ilusaste on ehitanud ja kes ka inimeste südamesse armastuse lõket on põlema sütitanud. Oh kui tuhat korda on siin lahkem ja ilusam, kui inimeste kätega ülesse ehitatud templis, kus inimest üsikesega wõrrelakse! Siin tunnen ma täieste, et ma üks waim Sumala waimust olen, sest keegi muu ei jõua seda tunda, ega mõista, ega oma loojat auustada, kui inimene, kellele looja oma Sumalikka waimu on annud.

Oh kallis Mari, kui sa siin oleksid ja minuga ühes koos siin looduse iluduses kõnniksid, küll ma sulle siis veel paljugi räägiksin. Üksi sina mõistad mu mõtteid ja saad minuist aru. Mull ei ole muud kedagi, kellele ma oma tundmusi ja mõtteid avaldada võin, ma tean jo julgeste, et keegi sellest osa ei võtta. Kui kahetsemise väärt on need inimesed, kes omale hinge õnnistust ja südame rahu külma müüride wahelt ja ära hallitanud kirjadedest otsivad. Seal ei ole teda mitte; nad petavad ise endid; nad peakšivad teda üksi armastuses ja igavases juures ning värskes looduse raamatus otsima; seal leiakšivad nemad seda tõeste ja jäedawalt.

Nüüd pean oma kirja lõpetama. Ela õnnelikult ja jae ikka wana lustiline Mari. Sind terwitab kõigest südamest

Su

Slo.

Armas Liisu!

Miks pärašt ei kirjuta Teie mulle enam mitte ühtainust kirja? Kas olete mind juba hoopis ära unustanud? Mõtlege, et ma see üle wäga kurb olen, et Teie mind enam sugugi meele ei tuletata. Võib olla, et keegi parem ja auusam mees Teie südant on meelitanud. Aga mõtlege ka jelle peale, et mina ka Teie truu sõber ja auustaja olen, kes kord Teie rõemust ja kurbtust elawalt osa wõttis.

Teie wiimasešt kirjast näen mina, et Teie elu aiwa lustiline ja lõbus on, üheskoos tunnen ma jelles ka natuke külmust, mis ma mitte poleks lootnud. Kui Teie weel kord waewaks wõtate, mulle kirjutada, kas ma tohin weel edespidi Teie sõbruse peale loota, wõi pean ma sellest maha jätma. Kui wiimne Teie soow on, siis ei saa ma mitte enam Teid oma kirjadega tülitama.

Teie endine

N. N.

Wastus.

Auustatud N. N.!

Teie mõtlete minuist väga pahaste. Mulle ei ole ialgi mõttesse tulnud, Teie sõbrust enesest ära lükata; nii tänamata ei taha ma ega võigi olla. Teie õiglast meelt ja head südant olen ma ifka auustanud ja tahan seda ka edespidi teha. Aga et ma tõeste nii kauaks oma kirjaga wiibinud olen, seda palun wabandada, sest mull oli wiimaste päewade sees väga palju tegemist, pealegi ei olnud ma paar nädalat kodugi; ma käisin oma õe juures maal. Teie ütlete, et ma külmalt kirjutanud olen, see tuli sellest, et sell filmapilgul, kus ma seda kirjutasin, mulle just üks meelepahandus juhtus, mis minu mõtteid segas, nii, et ma pool tahtmata sedawiisi kirjutasin. Andke seda mulle andeks. Ma tahan edespidi juurema hoolega Teie kirjasi ära waetada.

Teie endine

L.

Nime - salmid.

Marie.

Magus masif, kas Sa tahad mulle

Armastuses südant kinkida?

Rahu ingel, siis ma tahan Sulle

Säeda truuwiks oma elua',

Ennast rõemustada Sinuga.

Miina.

Mõtleb mind ju süda wasta wõtta,

Ilus, õrnas Jaani lilleke?

Ifka armsaks jäid Sa minule

Ring ei annaks ma Sind teistele.

Anna otsust, tule, jõua tötta!

Deena.

Silleke, kas lubad mind,
Et ma nurmelt nopin Sind
Elu ehteks mulle? —
Mõrkemata armuga
Annan südant sulle.

Mai.

Miks Sa oma südant mulle salgad?
Armastus ei anna salata,
Suhtub film ju ikka nägema.

Kai.

Kallis kaiekene, kuule minu
Armastuse jala sõnakest:
Säe mull' ikka sõbraks igawest!

Kadri.

Kaunis kadri, oma südant andsin
Armastuses Sinu hoolele,
Tulewiku õnne põues kandsin,
Mõemu rada rahulikult kõndsin —
Sätsid süski mind ja lätsid teisele.

Juli.

Ilus nagu ingli näu jume,
Udu katte sisse kaetud,
Piikus minu silma ees kui ime
Ja ma olin temast — wõidetud.

Ello.

Gile õhtu, kui Sa kenast laulsid,
Piigutas mu südant Sinu heal;
Pigistes ma waatsin Sinu peal —
Oh, mu hinge ellad joowid täitsid!

Anna.

Armastust ma tundsin oma pöues
Noores põlwes juba Sinule;
Nalja tujul hüüdsin Sulle öues:
„Anna, tule minu kaenlasse!“

Selene.

Soida tahan Sinu mälestusi
Endest noorus' põlwe õnne a'ast,
Paulda tahan Sulle salmikese
Elu minewiku lille ra'ast.
Nurme nukke punnu pärjaks sulle,
Ehal nopin lilli wannikulle.

Quise.

Sille nupud naerul lahti lööwad
Nõkelt punetawa õitega,
Tga filmale nad rõemu teewad. —
Soenda siis õis mu südant ka
Elu kosutawa lõhnaga.

Diisa.

Päikjad tähed, langege
Ilma ruumist rohusse
Ilusaste hiilgama,
Siis teist ühe nopin ma,
Annan oma Diisale.

Rosalie.

Nahul olles mõtlen Sinu peale,
Drus õitfew kannike,
Sulle tõstan oma laulu heale
Armum tiivul tasaste.
Pendwal õhu laenel ütlen Sulle
Ilusama terwitusega:
Ela, õitse, kaswa, kaunis, mulle!

Pauline.

Piigake,
Armuke,
Unes ka
Pased ennast näha sa,
Ingli kujuk minu ees,
Näki näul woode sees —
Elad minu südames.

Linda.

Veinad Sa, oh lapsuke
Iffa wana walu weel,
Nuffer Sinu süda, meel? —
(D) Lõuse üles, jest kätt Sull annab
Armas kalew ja koju Sind kannab.

Tiiu.

Tafane lapsuke,
Ilus kui õunake,
Sulge kui tuike:
Ole mu — pruudike.

Salme.

Sinu jala palwetused mõitsid
Armsa isaliku südame —
Pubas priiust oma lapsese.
Mustad mure pilwed endid peitsid,
Elul soojust paistab päikene.

Ewa.

Elake, kullake kuule,
Waata, ma armastan Sind.
Armastad Sina ka mind? —

Maali.

Möttetarkust ei just taha ma
Aga armastust mull anna Sa.
Armuta on elu kurb ja külm,
Lahkujega waatab armu film
Tõuab kurba südant rõemusta'.

Silli.

Pusti laenel tussub minu süda —
Ihm, sus elab minu paradiis!
Pootes, igatsedes aimjin seda,
Pootus õnne õilmetelle wiis —
Ihm, sus õitseb minu paradiis!

Alma.

Anmugi ju waikes ära
Pinnukeste laulu keel,
Metsalilled närtsiwad —
Aga waat', ja õitseb weel!

Mõned laulaulud.

Cesti laul.

(Wiisil: Gaudeamus igitur).

Cesti lauast laulu heal
Tõuse pilwe poole;
Taara kojast wiiji wägi,
Kungla kullast laulu jõgi
Lange meie maale!

Wapper wanemate waim
Kõrges taewa kijas,
Tule meie pidu lauda,
Too meil truudust nagu rauda,
Lehwi meie majas!

Helise siis laulu heal,
Üle Gesti kõla!
Tuule keelil kõigil' poole
Hüia meie Gesti soole:
Gesti sugu ela!

Gesti meel ja Gesti arm
Hoia koos me' hinged.
Gesti laulu laente koha
Kustutagu waenu wiha,
Wõitku wõerad winged!

Auusjus, tõde truudus, arm
Gesti pinnal olgu!
Wenna waenlust wihkageme
Käsi andes ihkageme:
Rahu meile tulgu!

Keda kannud Gesti eit,
Gesti pinnal ela!
Gesti truu ja tugew peiu,
Gesti helde, nägus neiu,
Teile hüian: ela!

Meie kallis kuldne maa,
Gesti mets ja meri;
Gesti taewas, Gesti jõgi,
Gesti suu sull laulu tegi,
Wõtteleb Gesti weri.

Sest me' sulle, kallis maa
Gesti laulu loome;
Suu ja süda sulle jäegu,
Ihu sinu sülle jaagu!
Sinu omaks jääme!

J. S.

Hellad welled.

(Wiisil: Brüder, lagert euch im Kreise.)
Hellal welled, astkem kokku
Lustipidu laua ümber;
Tõstkem klaasid, tõstkem kannud,
Laskem priiust elada!

Lapsepõlwe ladus lootus,
Mis mu kaigus enne kaswis
Mängimisel pehmel murul,
Arka jälle ülesse.

Laena julgust, laena jõudu
Targa tööde toimetusel;
Wahwasta ja meie waimu
Õnnistujeks isamaal'.

Sellad welled, tõstkem toobid
Nende meeste auuks, õnneks,
Kes on tähtsa tegudega
Cesti põlwe parandand.

Sellad welled, joogem jälle
Meie helbe' emadelle,
Kes on kannud kangeid poegi,
Kaunid tüdreid fiigutand.

Joogem noortel' neiudelle
Tühendelles kannud toobid,
Rübart (käsi) keerutades kõrges:
Cesti neiud elagu!

(Tasa:) Täitkem klaasid ääre tasa,
Antkem ohwrid Cesti mullal',
Mis on muistsel ajal joonud
Wahwa Cesti meeste werd.

Joogem rõmsast jälle welled,
Sest weel elab Cesti fugu
Kaswatades kangeid poegi; —
Cesti fugu elagu!

M. W.

Lana laul.

(Wiisil: Cesti lauast laulu heal.)

Rõmsal meelel ühes koos
Istume siis lauas,
Loome laulu priiukselle,
Auuks Cesti isadelle,
Kes ju puhkivad hauas.

Ruldne päike igawest
Cesti pinnal paistku,

Saatku soojust meie maale,
Loogu walgust meie tööle;
Rahwas rahu maitsku.

Cesti jeltsid elagu,
Raunist wilja kandku,
Saagu kindlaks ühenduses,
Lulurikkaks tegemuses,
Rahwal kasu andku.

Cesti eided elagu,
Kes meid kätel kandsid;
Elagu ka Cesti neiud,
Nende truuwid tublid peiud,
Kes neil' südant andsid.

Ela Cesti kalju meel,
Cesti töö ja tegu!
Cesti waprad wõidumehed,
Cesti taewa koidutähed,
Teile tuhat tänu!

Cesti lipud igawest
Truuduist, töde kandku.
Cesti nime püha kõla
Kautagu wiimse wõla,
Singel rahu andku.

F. J.

Kolm tähte.

(Wiisil: Es blinken drei freundliche Sterne.)

Kolm ilusat, heledat tähte
Meil' hülgawad elusse süin;
Need tähed on kõigile tuttwad:
Neid hüita laul, armastus, wiin.

Saul on üks neist tähtest, kus elab
Üks süda täis tundmust ja meel
Ning sõbrus saab tugewaks temas,
Dast kõliseb lustiga keel.

Ta teine, see hülgab kui tuli,
Ta õrne ja — kurbtust meil toob,
Ta ühendab pruuti ja peiut
Ta taewast neil' elusse loob.

Ja wiinas, seal elab see wägi,
Mis äratab waimu ja meelt;
Ja sütitab armastust põues,
Ja teritab laulule keelt.

Seft laul ja armastus ela
Ja ela ja wiinake ka!
Need tähed meil' hülgagu ikka
Ja jäegu ka kustumata!

Kaswatamine ja haridus.

Inimene on see ainus loom, kes kaswatatud peab saama. Kaswatamise sekka arwame meie nimelt: ülespidamist, karistamist (disciplin) ja õpetamist ühes haridusega. Selle järele on siis inime imeja, kaswandik ja õppija.

Elajad pruugivad enese rammu, niipea kui neil seda on, parajal mõedul, see on nii, et nad seega iseeneestelle wiga ei tee; sellepärast ei pruugi elajad mitte kaswatamist waid üksi toidust, sooja ja eluasest wõi warju. Ülespidamise sekka tuleb ka wanemate hoolt wõi muret arwata, et laps oma rammu kahjulikult pruukida ei wõi.

Karistus, korrastamine (disciplin) muudab loomalikku olekut inimlikuks ümber. Loom on juba kõik oma loomuse sunni läbi; keegi wõeras mõistus on tema ette muretsenud. Inimene pruugib enese mõistust. Tall ei ole loomuse sunni; ta peab oma elu ja oleku kohta ise omale plaani walmis tegema. Et ta seda aga esiotja koha ei wõi, waid wõimatus, loomalikus olekus ilmalle tuleb, siis peawad tema eest teised seda tegema.

Karistus (korrastamine) hoiab inimest, et ta oma loomaliku himude, ehk tahtmise läbi inimlikust eesmärgist kõrwale ei lähe. Ta peab teda keelma, et ta mitte mõtlemata hädasse ei satu. — Karistus on siis ainult keeldaw (negatiiv) jägu kaswatuselt. Õpetus selle wasta on kaswatusel kindel (positiiv) jägu.

Inimese sugu peab kõiki loomuse andeid inimese soo sees aega mööda iseene tegevuse või hooltuse läbi iseenesest välja tooma. Üks põlv kasvatab teist.

Inimene võib ainult inimeseks saada kasvatamise läbi. Ta pole midagi, kui see, mis kasvatamine temast teab. Tähele panna on, et inimene ainult inimestest kasvatatud saab, inimesed, kes ise ka kasvatatud on. Seepärast teeb karistuse ja õpetuse puudus mõne inimeste juures neid jälle halvaks kasvatajaks enese kasvandikkudelle. Kui üksford üks inimene kõrgemast wainuolekust (üleiniimlikust) meid kasvatada võtaks, siis näeksite meie, mis inimesest saada võiks. Et aga kasvatus jäult mõnda õpetab, jäult mõnda tema juures harjutab ja edendab, siis ei või teada, kui kaugelle inimese loomuse anded ulatavad.

See inimene, kes mitte haritud ei ole, on toores; kes mitte karistatud (disciplinirt) pole, on metslik. Karistuse puudus on suurem wiga kui hariduse puudus; metslikku olekut ei või mitte pärast ära hävitada. Sellepärast ei või karistuse wiga või puudust pärast enam parandada. Võib olla, et inimese soo kasvatamine edespidi ikka paremaks läheb ja et iga uus põlv ühe sammuga inimese soo täielusele ligemale wiib, sest ainult kasvatamise taga on inimese loomuse täieluse suur saladus warjul. Kõnemustaw on jeda eneselle mõelda, et inimese loomus kasvatamise läbi ikka paremaks läheb ja et teda wiimaks ühe piiri sisse wiia võib, mis inimese soole kohalik on.

See näitab meile teed tulewa parema rahwa põlwele.

Kasvatamine on üks kunst, mis mitme rahwa põlwe läbi täielikumaks peab saama. Iga olew põlv, kellel minewa põlwe teadused käes, võib selles ikka jälle edasi minna ja wiimaks üht niijugust kasvatust anda, mis kõiki loomuse andeid inimese juures ühetaja ja otstarblikult harjutab ja sealäbi terwet inimese sugu tema kõrgelle eesmärgile wiib. Igawene ettevaatlus (looja) on jeda tahtnud, et inimene oma headust

ifeeneſe ſeeſt peab wälja tooma ja räägib, nõnda ütelda, inimeſele: „Mine ilma fiſſe, ma olen ſind kõige annetega headuſele ehitanud. Sinu kohus on neid harjutada ja nii on ſu õnn ja õnnetus ſu eneſe tegemine“.

R a n t.

Tõſidus põle iialgi kahjulik, ta nuhtleb — ja ema nuhtlus õpetab nõdrat laſt, hoiab tagaſi meelitawat teenijat.

* * *

Ekſitus ei jäta meid iialgi maha, fiſſki tõmmab üks kõrgem tarwitus püüdlifku waimu taſa tõſidufe lähemalle.

* * *

Gludus on igaweſte üks ja ſeeſama, fiſſki mitmetmoodi muudab ennast iludus; et ta ennast muudab, ſee teeb ainult üht iluſaks.

* * *

Igaweſte püiad ſa ilmaaſjata ennast jumaluſe ſarnatſeks teha, kui ſa mitte enne jumaluſt omaſs põle teinud.

* * *

Südamel üle wõitu ſaada, on suur töö, ma auuſtan wõitjat, aga keſ iſe oma ſüdamel läbi wõidab, ſee on mu meeletſ enam wäärt.

* * *

Laita on kerge, teha raske; teie nõdrufe laitjad, keſ teil on ka ſüdan, et te' tuibliuſt taſuda wõite?

S c h i l l e r.

Mõni koolmeiſter muudab ainult ſeepärast koolipoifi kirja, et pois ei pea mõtlema: ta ei oſka ſugugi rohkem kui mina.

* * *

Suurte jõleduſt wõib ainult suur luuletaja nuhelda; mis weike ſelles teeb, jäeb tähelepanemata.

* * *

Näiteluuletaja peab headust ja halbust, iludust ja inedust kõigeförgema tipu pealt näidata võima ja neid teineteise wasta seadma. See saab ta luulele suurt mõjudust andma.

* * *

Kirjanik, kes teise wasta kadedust tunneb, tunneb iseene se nõrkust ja teise võimu.

* * *

Kes suureks meheks tahab saada, sellel peab olema kõigewabam waim, kõigesügawam mõte ja kõigesuurem tööjõud.

* * *

Teadus ei ole mitte tarkus aga teadus ja tarkus ühes on maailmatarkus.

* * *

Kes seda heaks wõtab, narride hulgas olla, on ise kõigesuurem narr.

* * *

Kõik wale ja pettus oleks suuremal jäul langend, kui tall mitte tõsiduse ega õiguse warju tueks ei oleks.

* * *

Salmitagumise ja luuletamise wahel on niisama suur wähe, nagu eesli ja Arabia täku seljas sõitmise wahel.

* * *

Inimene võib head teha ja seal juures ise paha mõtelda, — seda ei tee loom mitte!

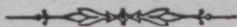
* * *

Inimese elu ei tähenda iseeneses mitte suuremat; tähtsam palju on see, mis ta oma elu ajal kaasinimestele head on wõinud teha.

* * *

Inimene, kes head kurjaga tajub, on nagu mõni tige elajas, kes arsti ära murdis, kui see ta haawa paran-dama läks.

F. J.

G.^o Kuhs'i kuluga Rakweres on trükitud ja igas raamatu poodis saada:

Hind.

Kirjakirjutaja ehk juhatus , kuidawiisi tuleb mitmesugusi kirjasi, kontraktisi, kwitungisi, wõla- ja wolikirjasi, testamentisi, rehkningisi ja wekslid kirjutada. Kirja pannud P. Jakobson. Hind	40
Tarkuse ja wooruse pildid ajaloust. (Cesti Kirjameeste Seltsi toimetused). A. F. Raudkepp. Hind	15
Rahwa head ja wead , ehk: kümme lühikest kodu õpetust. S. Krickmann. Hind	12
Kolmed wanemad. Õpetlik kõne. J. M. Sommer. Hind	10
Puunin ja Babuurin. Swan Turgenjew'i järele juttustanud J. Linnamägi. Hind	20
Cesti rahwa wanad juttud. Rahwa juust üleskirjutanud. P. Käär. Hind	12
Põlgdus ja armastus. Cesti rahwalle juttustanud J. Brever. Hind	25
Wäikesed Ameerika elu pildid. Jutustus noorele rahwalle. Hind	12
Surnu pruut. Ilus ja hale jutustus Rootsimaalst. J. M. Sommer. Hind	8
Naal ja Damajanti. Üks ilus India maa wana jutt. Hind	13
Raksteistkümmend aastad Mustlaste seas , ehk: Kuidas külm, nõnda lõikus. Õpetlik jut, M. S. Eifen. Hind	6

Выдано
из Запасных
фондов БАН
СССР

